

Onderzoeksrapport
November 2024

OVERLAST RONDOM LUCASBOLWERK, HIERONYMUSPLANTSOEN EN LEPELENBURG

Een onderzoek naar harddrugsgebruikende overlastplegers, aard van door hen gepleegde overlast en maatregelen daartegen

Jos Kuppens
Juno van Esseveldt
Henk Ferwerda

Bureau Beke

Auteurs:
Jos Kuppens
Juno van Esseveldt
Henk Ferwerda

In opdracht van:
Gemeente Utrecht

© 2024, Bureau Beke

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

No part of this publication may be reproduced in any form by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Inhoudsopgave

Hoofdlijnen van het onderzoek 5

1 Achtergrond 12

1.1 Onderzoeksdoel en -vragen 13
1.2 Uitgevoerde onderzoeksactiviteiten 14
1.3 Leeswijzer 17

2 Aard van en ontwikkeling in overlast 18

2.1 Bevindingen vanuit de data 18
2.2 Bevindingen uit de vragenlijst 20
2.2.1 Door respondenten ervaren overlast 20
2.2.2 Door respondenten ervaren criminaliteit 21
2.3 Bevindingen vanuit interviews 23
2.4 Een samenvattende blik op de bevindingen 24

3 Achtergrond van de overlastgevers 26

3.1 Bevindingen vanuit de data 26
3.1.1 Achtergrond van de overlastgevers vanuit politiedata 26
3.1.2 Achtergrond van de overlastgevers vanuit VTH-data 26
3.1.3 Achtergrond van de overlastgevers vanuit PGAx 27
3.2 Bevindingen vanuit interviews 28
3.3 Een samenvattende blik op de bevindingen 30

4 Aard van de ingezette maatregelen 32

4.1 Bevindingen vanuit de data 32
4.1.1 Bevindingen vanuit de politiedata: bekeuringen 32
4.1.2 Bevindingen vanuit de VTH-data: bekeuringen 34
4.1.3 Bevindingen vanuit de VTH-data: verblijfsontzeggingen 36
4.2 Bevindingen vanuit de vragenlijst 36
4.3 Bevindingen vanuit interviews 37
4.4 Een samenvattende blik op de bevindingen 41

5 Effect van de maatregelen 43

5.1 Bevindingen vanuit de data 43
5.2 Bevindingen vanuit de vragenlijst 44
5.2.1 Effect van de maatregelen tegen de overlast 44
5.2.2 Effect van de maatregelen tegen de criminaliteit 45
5.2.3 Effect van de maatregelen op de situatie in de woonbuurt van omwonenden/ondernemers 46
5.2.4 Effect van de maatregelen op het veiligheidsgevoel van omwonenden/ondernemers 47

5.3 Bevindingen vanuit de interviews 48
5.4 Een samenvattende blik op de bevindingen 51

Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst omwonenden 53
Bijlage 2: Achtergrondkenmerken respondenten vragenlijst 60
Bijlage 3: Resultaten verdiepende analyses op deelgebiedniveau 63

Hoofdlijnen van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt in samenvattende zin teruggeblikt op (de invulling van) het onderzoek en volgen de belangrijkste bevindingen die te relateren zijn aan de hoofd- en deelvragen. In deze hoofdlijnen staat de essentie van het onderzoek; de resterende hoofdstukken zijn bestemd voor de lezer die enige verdieping achter de bevindingen zoekt.

Achtergrond van het onderzoek

Sinds de zomer van 2022 heeft de gemeente Utrecht maatregelen getroffen tegen de aanhoudende overlast in de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg in Utrecht, in dit onderzoek soms aangeduid als 'omgeving Lucasbolwerk'. Er was sprake van overlast en (gewelds)misdrijven door harddrugsgebruikers. Dit heeft uiteindelijk geleid tot een pakket van tien maatregelen, met als sluitstuk de APV harddrugsverbod vanaf 1 augustus 2023. Deze APV loopt tot 1 februari 2025, is geldig voor de gehele stad, maar heeft een handhavingsfocus op locaties met structurele overlast (bijvoorbeeld Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg). Aan Bureau Beke is gevraagd om deze APV, maar ook de overige maatregelen te evalueren.

In totaal gaat het om een pakket van tien maatregelen, die volgens de gemeente Utrecht niet los van elkaar worden ingezet, maar juist in combinatie elkaar versterken.

Hoofdvraag van het onderzoek

De hoofdvraag in het onderzoek luidt: *Wat zijn de effecten van de maatregelen op openlijk harddrugsgebruik op de mate van overlast en criminaliteit, op de ervaringen van betrokkenen en op de toegang tot zorg voor gebruikers?* Deze hoofdvraag wordt uiteindelijk beantwoord, mede aan de hand van drie deelvragen.

Onderzoeksactiviteiten

Om invulling te geven aan deze evaluatie zijn data vanuit diverse organisaties geanalyseerd, namelijk incidenten en bekeuringen van de politie en van de afdeling Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH). Daarnaast is informatie over harddrugsgebruikende overlastgevers in de zogenaamde PGAx geanalyseerd.[1] Verder is een vragenlijst onder 900 adressen van zowel omwonenden als ondernemers in omgeving Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg uitgezet en zijn interviews met 24 personen (zowel omwonenden, ondernemers, belangenorganisaties als professionals) uitgevoerd. Ten slotte is een bijeenkomst van de Klankbordgroep Lucasbolwerk bijgewoond en zijn korte gesprekken met elf personen uit de doelgroep van harddrugsgebruikers gevoerd, zowel bij De Stek als in de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg.

1. Bron: www.pgax.nl/oplossingen/pgax-voor-zorg-en-veiligheidshuizen/PGAx voor Zorg- en Veiligheidshuizen: 'PGAx is een moderne gebruiksvriendelijke applicatie, die voldoet aan landelijke standaarden. PGAx ondersteunt de aanpak van alle complexe zorg- en veiligheidsproblemen waar zorg- en veiligheidshuizen zich vandaag de dag mee bezig houden'.

Belangrijk om te vermelden is dat het dus multibronnenonderzoek betreft. Daarbij hebben alle bronnen een gelijke inbreng in het beantwoorden van de onderzoeksvragen gehad; bewust is er door de onderzoekers niet voor gekozen om op voorhand bepaalde bronnen belangrijker te achten dan andere.

Beantwoording van de deelvragen

Voordat we toekomen aan het beantwoorden van de hoofdvraag, gaan we ter inleiding eerst in op de deelvragen. Belangrijk daarbij om te vermelden is dat de hoofd- en deelvragen uitgaan van de inzet van alle tien de maatregelen, waarbij de APV harddrugsverbod daar waar mogelijk extra uitgelicht wordt.

- *Hoe was de situatie bij de start van de maatregelen (o.a. de mate van overlast en criminaliteit, de overlastlocaties, het aantal gebruikers in beeld, het aantal gebruikers dat in zorg zat, het gevoel van veiligheid bij omwonenden en omliggende bedrijven)?*

Er wordt vanuit de verschillende bronnen een behoorlijk uniform beeld geschetst over de overlastsituatie rondom Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg. Vanuit de interviews en de vragenlijstresultaten komt bijvoorbeeld naar voren dat de overlast- en criminaliteitssituatie de afgelopen jaren is toegenomen, maar dat er juist in het laatste jaar, na introductie van de APV harddrugsverbod, verbetering te zien is. Voorbeelden van de stijging van incidenten tot augustus 2023 zijn drank- en drugsgebruik, agressie binnen de doelgroep en tegen omwonenden, (brom)fietsdiefstal, rommel op straat, slapen in hangen/portieken, wildplassen en -poepen en graffiti. Dit beeld wordt vanuit de politiecijfers bevestigd, want daarin is een duidelijke stijgende trend in de afgelopen vijf jaar te zien voor wat betreft alcohol- en drugsgerelateerde overlast. Ook overlast door verwarde of overspannen personen en het niet voldoen aan bevel of verordening stijgen door.

Wel is een interessante ontwikkeling voor de periode 1 augustus 2023 tot en met 31 juli 2024, het eerste jaar van de APV harddrugsverbod, te zien. Na de piek in aantallen incidenten voor de vijf meest voorkomende incidentsoorten in augustus 2023 daalt het aantal incidenten, na introductie van de APV harddrugsverbod, sterk.

Er treden overigens wel verschillen op in de mate waarin bewoners van Lucasbolwerk enerzijds en Hieronymusplantsoen/Lepelenburg anderzijds in het afgelopen jaar slachtoffer/getuige zijn geweest van criminaliteit. Voor de volgende vormen van criminaliteit geven de surveyrespondenten van deelgebied Hieronymusplantsoen/Lepelenburg aan dat ze het afgelopen jaar vaker dan de bewoners van Lucasbolwerk slachtoffer/getuige zijn geweest: bedreiging/intimidatie, straatroof, drugsgebruik, drugshandel, inbraak (in woning, auto, bedrijfspand et cetera) en (brom)fietsdiefstal.

Wat betreft de overlastlocaties binnen omgeving Lucasbolwerk staan ons de politie en VTH-data over de uitgeschreven bekeuringen vanwege de overtreding van de APV harddrugsverbod ter beschikking. Hieruit blijkt dat dergelijke bekeuringen in Utrecht in het afgelopen jaar in ongeveer 54 (bekeuringen politie) en 51 (bekeuringen boa's) procent van de gevallen in de omgeving van Hieronymusplantsoen, Lepelenburg en Lucasbolwerk worden uitgeschreven.

Om een beeld te schetsen van het aantal harddrugsgebruikers dat in beeld is, biedt PGAx naar onze mening de meest betrouwbare resultaten. Uit dat systeem blijkt dat er in

bepaalde maanden in het najaar van 2023 120 harddrugsgebruikende overlastgevers bekend waren. Per 1 augustus 2024 resteren er daar nog 54 van. Deze aantallen komen grofweg overeen met wat respondenten aangeven, deels ook omdat zij kennis hebben van PGAx. Bij enkele geïnterviewden is deze reductie in aantallen teruggelegd; dit levert het beeld op dat met name de dagelijkse toeloop van gebruikers van buiten de stad afnam. De aan ons aangeleverde PGAx-data geven jammer genoeg geen indicatie voor het aantal mensen dat richting de zorg is toe- of terugggeleid. Wel geven enkele geïnterviewden aan dat op dit vlak veel initiatieven zijn ontplooid, zoals de buitengebruikersruimte van De Stek en de activiteiten van het Eropaf-team. Vanuit het Eropaf-team wordt er actief toegeleid (bijvoorbeeld naar De Stek) of teruggeleid naar zorg (bijvoorbeeld naar een hostel of andere zorgvoorziening, als mensen een aantal dagen uit beeld zijn). Ook worden mensen naar medische spreekuren gebracht, wordt gezorgd dat mensen hun afspraken niet vergeten of daar naartoe gebracht. Tegelijkertijd wordt aangegeven dat 'toeleiden naar zorg' niet automatisch betekent dat de doelgroep in zorg blijft en geen overlast in het openbare gebied meer pleegt.

Het gevoel van veiligheid bij omwonenden en ondernemers is via de vragenlijst voorgelegd. Men geeft het veiligheidsgevoel, op een schaal van 1 (zeer onveilig) tot 10 (zeer veilig), een 5,9. Dit cijfer staat tamelijk op zichzelf, omdat er geen referentie in tijd (bijvoorbeeld een eerdere meting) of plaats (bijvoorbeeld een ander gebied in Utrecht) is. Wel is aan de respondenten nog gevraagd welke maatregelen hun gevoel van veiligheid zouden laten toenemen. Extra toezicht door politie en boa's, inzet van het Eropaf-team, het opleggen van een verblijfsontzegging en cameratoezicht worden dan het meest genoemd. Juist het uitschrijven van boetes (voor drugsgebruik en andere overlast) scoort op deze vraag het laagst.

- *Welke middelen zijn ingezet? Denk hierbij aan de ontwikkeling in a) het aantal bekeuringen, b) het aantal verblijfsontzeggingen, c) het aantal gebruikers toegeleid naar zorg, d) het aantal bekeuringen dat betaald wordt en e) het aantal persoonsgerichte aanpakken.*

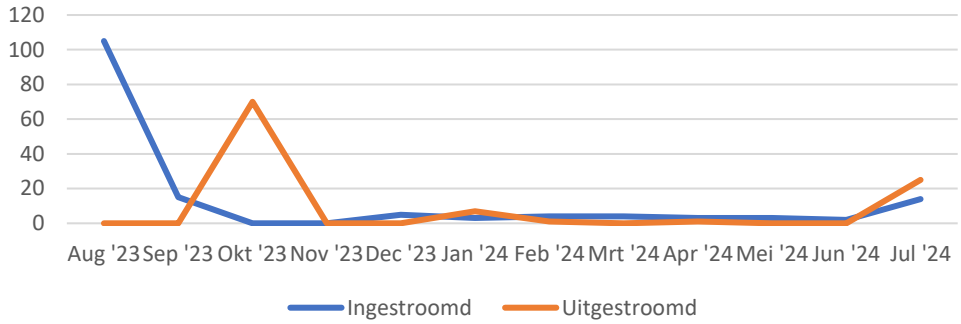
Uit de door ons ontvangen politie- en VTH-data is te herleiden dat het aantal in de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg geschreven bekeuringen fluctueert, zowel naar overlastsoort als tussen de politie en VTH. Het aantal door de politie geschreven bekeuringen in het laatste onderzoeksjaar, 1 augustus 2023 tot en met 31 juli 2024, neemt zowel toe als af. Het niet voldoen aan de identificatieplicht neemt sterk toe, terwijl bekeuringen voor openbare dronkenschap, hinderlijk gedrag, wildplassen en verboden drankgebruik (sterk) dalen. De bekeuringen die door de politie na overtreding van de APV harddrugsverbod zijn geschreven zijn het meest (21 stuks) in de maand augustus 2023 geschreven, waarna dit in de navolgende maanden daalde richting 1 tot 10 stuks. Het beeld van de door boa's uitgeschreven bekeuringen in het laatste onderzoeksjaar volgt het politiebeeld voor wat betreft minder bekeuringen voor wildplassen/-poepen en hinderlijk gedrag. Wel is er in vergelijking met de politie verschil te zien bij het door de boa's schrijven van bekeuringen vanwege drugsoverlast. In tegenstelling tot het afnemende beeld bij de politie neemt dit juist sterk toe richting juni en juli 2024. Redenen hiervoor waren dat de politie minder harddrugsgebruikers signaleerde en de boa's juist

de APV-procedure beter leerden kennen en hun handhavende werk uitbreidden richting Lepelenburg.

Het aantal door boa's opgelegde verblijfsontzeggingen wordt niet vanaf augustus 2023, maar vanaf januari 2024 opgestart en loopt op tot 11 per maand.

Wat betreft het aantal persoonsgerichte aanpakken en het aantal gebruikers dat naar zorg is toegeleid biedt het systeem PGAx enig inzicht:

Figuur 1: aantal in PGAx geregistreerde overlastgevende harddrugsgebruikers in de binnenstad van Utrecht, naar in- en uitstroom (in n)

In augustus 2023 werd dus begonnen met 120 in PGAx ingeschreven harddrugsgebruikende overlastgevers, waarna een substantieel deel uitstroomde. De redenen die door de beheerder van het systeem zijn aangegeven zijn divers: niet meer in beeld van politie/handhaving (bijvoorbeeld vanwege langdurige (maatregelen in) detentie, verblijf buiten Utrecht of terugkeer naar de woongemeente of naar het land van herkomst), de overlast blijft beperkt of iemand zit in zorg. Deze nadere onderverdeling in criteria hebben we niet op de persoon ontvangen, dus vanuit de PGAx-data blijft onduidelijk hoeveel overlastgevende harddrugsgebruikers daadwerkelijk richting de zorg zijn doorgestroomd.

Ten slotte is over het aantal bekeuringen dat betaald wordt is geen informatie ontvangen; dit is ook niet uit de systemen van politie en VTH te halen.

- *Hoe ervaren verschillende betrokkenen het verbod op harddrugsgebruik? Wat is volgens hen het effect van dit verbod op:*
  - de overlast en criminaliteit?
  - verplaatsing van de overlast en criminaliteit?
  - gevoelens van onbehagen en onveiligheid bij omwonenden en omliggende bedrijven?
  - de (samenstelling van) gebruikers?
  - toestroom van buiten Utrecht?
  - toeleiding naar zorg?
  - andere maatregelen binnen de aanpak?
  - risico's op meer schulden van de doelgroep?
  - het criminaliseren van de doelgroep?

Uit de vragenlijst komt naar voren dat omwonenden en ondernemers het effect van de boete na harddrugsgebruik op zowel overlast als criminaliteit in de omgeving erg laag inschatten; ruim driekwart van de respondenten geeft aan dat dit geen effect heeft. Meerdere professionals zien vooral meerwaarde in deze boete in vaste combinatie met het opleggen van een verblijfsontzegging, minder als een op zichzelf staand effectief middel. Dit punt houdt ook verband met het criminaliseren van de doelgroep; een aantal professionals geeft aan dat de grens van vooral het uitschrijven van boetes wel bereikt is, ook omdat het aantal harddrugsgebruikende overlastgevers is afgenomen. Door de maatregelen lijkt het er volgens geïnterviewden op dat er nog sprake is van een bepaalde 'harde kern' die toch niet uit Utrecht zal verdwijnen. Het blijven uitschrijven van boetes kan dan juist een contraproductief effect hebben, omdat de doelgroep dan gefrustreerd kan raken richting de politie/boa's. Daarom achten juist de politie en de boa's het van belang dat zij, naast het Eropaf-team, ook kunnen toeleiden naar gebruikersruimtes.

Door een aantal professionals is gewezen op een mogelijk bij-effect van de maatregelen, namelijk verplaatsing van doelgroep naar andere gebieden. In dit kader is ook een aantal plekken genoemd. Ook zou er volgens professionals sprake zijn van meer en kleinere subgroepen die zich naar elders binnen Utrecht verplaatsen. De maatregelen leiden dus met andere woorden tot 'verdunning' van de doelgroep over een groter gebied.

Als we kijken naar de andere maatregelen, dan wordt door een meerderheid van de omwonenden en ondernemers vooral het effect van toezicht door politie, boa's en camera's benadrukt als het gaat om het bestrijden van overlast en criminaliteit. Ook de verblijfsontzegging kan rekenen op ongeveer de helft van de respondenten die dit een effectieve maatregel vinden, net zoals het Eropaf-team. Minder dan de helft van de omwonenden/ondernemers vinden de activiteiten rondom De Stek en de hostels effectief. Alleen is bijna de helft van de omwonenden en ondernemers van mening dat de maatregelen niet hebben geleid tot een verbetering van de woonbuurtsituatie; een kwart is van mening dat het slechter is geworden en een kwart vindt dat de situatie beter is.

In de vragenlijst geven omwonenden en ondernemers aan dat het veiligheidsgevoel vooral zal toenemen als er extra toezicht door politie en boa's uitgevoerd wordt. De geïnterviewden (omwonenden, ondernemers en professionals) zijn wat de effecten van de individuele maatregelen betreft vooral eensluidend positief over het toezicht door de politie, het opleggen van een verblijfsontzegging en de inzet van het Eropaf-team. De meningen over de effecten verschillen wat betreft het toezicht door boa's, het uitschrijven van een boete na harddrugsgebruik, cameratoezicht en de soepelere toegangseisen bij De Stek. Het aanbieden van activiteiten bij De Stek en het met meerdere mensen op een hostelkamer drugs gebruiken wordt als weinig effectief voor de aanpak van de overlastgevers in omgeving Lucasbolwerk gezien. Niettemin willen de door ons geïnterviewde omwonenden niet dat de momenteel ingezette maatregelen verdwijnen.

Wat betreft de risico's op meer schulden van de doelgroep door boetes: uit de elf gesprekken met de doelgroep zelf blijkt dat zij zich daar niet heel druk om maken. De mensen die daar een uitspraak over deden namen aan dat daar toch een betalingsregeling voor zou komen vanwege te weinig inkomen. Wel maakt een aantal professionals zich juist zorgen over dit uitschrijven van boetes, met name voor overlastgevers die nog in een huis wonen en mogelijk door de financiële problemen vanwege de boetes hun huis uitgezet worden.

Wat betreft de (samenstelling van) gebruikers, de toestroom van buiten Utrecht en de toeleiding naar zorg geeft PGAx de nodige relevante informatie. Als puur gekeken wordt naar de aantallen geregistreerde overlastgevers in omgeving Lucasbolwerk in PGAx lijkt er sprake van een effect. De aantallen zijn van maximaal 120 personen in een maand gereduceerd tot 54 personen. De verschillen tussen de totale groep harddrugsgebruikende overlastgevers in PGAx en de groep die nog per 1 augustus 2024 daarin staat geregistreerd levert wat woonplaats betreft een interessante bevinding op. De analyse wijst namelijk uit dat met name overlastgevers van buiten Utrecht en overlastgevers met onbekende woonplaats uit PGAx zijn gestroomd. Zoals al eerder aangegeven is uit deze data niet te herleiden wat de reden hiervoor is, maar wijzen de geïnterviewden vooral op de invoering van de APV harddrugsverbod en de extra inzet hierop door de partners die de overige maatregelen uitvoeren.

Beantwoording van de hoofdvraag

Hoofdvraag: *Wat zijn de effecten van de maatregelen tegen openlijk harddrugsgebruik op de mate van overlast en criminaliteit, op de ervaringen van betrokkenen en op de toegang tot zorg voor gebruikers?*

Wat uit het onderzoek geconcludeerd kan worden, is dat juist de combinatie van de tien maatregelen effect heeft op overlastreductie in het gebied. De APV harddrugsverbod, als sluitstuk van het pakket aan maatregelen, heeft daarnaast vanaf 1 augustus 2023 een extra impuls gegeven. De APV harddrugsverbod is met andere woorden te zien als een plus op de rest van het maatregelenpakket. Met de APV kregen handhavers namelijk nog meer instrumentarium in handen tijdens hun toezichtsactiviteiten en werd het signaal richting de doelgroep gegeven dat het niet meer toegestaan is om in Utrecht in de openbare ruimte te gebruiken. Deels uit dit effect zich door een daling van de geregistreerde harddrugsgebruikende overlastgevers in PGAx, deels door een daling in het aantal geregistreerde incidenten in het afgelopen jaar. Waar voor gewaakt moet worden, is te veel focus op het tellen van incidenten, en wel vanwege twee redenen. Ten eerste is niet met zekerheid te stellen dat alle incidenten toe te wijzen zijn naar de doelgroep. En ten tweede is niet uit te sluiten dat alleen al het extra toezicht door politie en boa's tot meer incidentregistratie en bekeuringen zal leiden.

Uit de met omwonenden gevoerde gesprekken en het groepsgesprek met de Klankbordgroep Lucasbolwerk blijkt dat er een jaar geleden sprake was van veel harddrugsgerelateerde overlast en criminaliteit rondom Lucasbolwerk, maar dat de overlast minder is geworden. Ter nuancering van dit positieve beeld wordt wel aangegeven dat een deel van de overlast is verplaatst park Lepelenburg. Dit beeld wordt bevestigd door een nadere analyse in de survey: beduidend meer respondenten in deelgebied Lucasbolwerk (52 procent, tegen 19 procent voor respondenten in deelgebied Hieronymusplantsoen/Lepelenburg) zijn van mening dat de situatie in de woonbuurt na inzet van de maatregelen verbeterd is.

Overigens worden zeker niet alle maatregelen op hetzelfde niveau ingeschat als het gaat om het reduceren van overlast en criminaliteit in omgeving Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg. Vooral toezicht in brede zin (dus door politie, boa's, camera's, maar in dit verlengde ook door het Eropaf-team) wordt in het licht van de effecten

op overlast- en criminaliteitsreductie hoog gewaardeerd door alle betrokkenen. Wel geeft nagenoeg iedere respondent aan dat het huidige maatregelenpakket in stand zou moeten blijven omdat de maatregelen elkaar onderling versterken.

Een laatste punt van aandacht is het toe- of terugleiden van de doelgroep richting zorg. Eerder gaven wij al aan dat dit in verschillende hoedanigheden kan plaatsvinden en dat op dit vlak veel initiatieven zijn ontplooid, zoals de buitengebruikersruimte van De Stek en de al hiervoor beschreven activiteiten van het Eropaf-team. Bij De Stek is sinds 1 augustus 2023 een toename in aantallen bezoekers en locatiebezoeken, maar onduidelijk is of dit verband houdt met de maatregelen in omgeving Lucasbolwerk. Tegelijkertijd moet 'toeleiden naar zorg' gerelativeerd worden, omdat dit niet altijd betekent dat iemand permanent in zorg zit; een deel van de doelgroep zal dit ook weigeren.

Wat nu nog aan doelgroep resteert in het gebied lijkt voor een groter deel de nodige binding te hebben met Utrecht, dus zal waarschijnlijk niet uit deze stad vertrekken. Ook lijken de maatregelen voor de eerdergenoemde 'verdunning' van doelgroep over de stad te zorgen, waardoor de mogelijke overlast enigszins verdeeld wordt over meerdere gebieden en het voor veldwerkers gemakkelijker is om contact te leggen en houden. Immers, gezien het grootsteedse karakter van Utrecht zal deze vorm van overlast nooit helemaal verdwijnen. Nu de groep tamelijk sterk is gereduceerd en verspreid, lijkt het daarom tijd om hen deels te beschouwen als kwetsbare, zieke mensen die zoveel mogelijk toegeleid moeten worden naar zorg en ondersteuning.

1 Achtergrond

Sinds de zomer van 2022 heeft de gemeente maatregelen getroffen tegen de aanhoudende overlast in de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg in Utrecht, in dit onderzoek soms aangeduid als 'omgeving Lucasbolwerk. Dit bleek noodzakelijk, omdat er behalve overlast ook sprake was van ernstige misdrijven, zoals geweld. Ook hebben ondernemers last van bedelaars op hun terrassen en bedreigingen naar het personeel. Daarnaast noemen bewoners de intimiderende houding van gebruikers en het lastigvallen van voorbijgangers. Verder is er sprake van overlast door vervuiling in het park.[2]

Vanwege de overlast is een aantal repressieve en zorgmaatregelen ingezet, zoals meer toezicht, gebiedsverboden en meer hulpverleners. Toch waren de problemen rondom omgeving Lucasbolwerk niet volledig weg. Mede daarom heeft de Utrechtse raad in juni 2023 ingestemd met het raadsvoorstel om aan de APV een verbod op openlijk harddrugsgebruik toe te voegen voor gedurende maximaal anderhalf jaar. Het zogenaamde 'APV harddrugsverbod' is ingegaan op 1 augustus 2023, loopt tot 1 februari 2025 en is geldig voor de gehele stad, met een focus op de omgeving van Lucasbolwerk. Uiteindelijk is deze focus ook uitgebreid naar Hieronymusplantsoen en Lepelenburg.

In een raadsdebat over deze maatregel zijn twijfels geuit over de effectiviteit van de nieuwe APV-maatregel op het gebied van veiligheid en zorg. Ook zijn er zorgen geuit dat drugsgebruik door deze maatregel wordt gecriminaliseerd en dat harddrugsgebruikers door deze maatregel in de problemen komen (onder andere meer schulden, risico's voor het verliezen van de woning door thuisgebruik). Met de raad is daarom afgesproken om het verbod na een jaar te evalueren, waarbij het de bedoeling is om:[3]

> *"De effecten van de wijziging in de APV nl: Artikel 2:45a Verbod openlijk harddrugsgebruik gedurende 1 jaar te evalueren met nader te formuleren indicatoren over de afname overlast, de toegang tot zorg, het aantal dwangsommen dat verslaafden is opgelegd en afnemende gevoelens van onbehagen en onveiligheid bij omwonenden en omliggende bedrijven, en bij de evaluatie ook (onafhankelijke) veldwerkers en belangenorganisaties van drugsverslaafden een actieve rol te geven."*

Eerder is door Krosse et al. (2023) onderzoek verricht naar de situatie voorafgaand aan de invoering van de APV harddrugsverbod. Hiervoor voerden zijn in juli en augustus 2023 interviews onder verschillende doelgroepen (professionals, ondernemers/werkers rondom het Lucasbolwerk, bewoners (omwonenden), belangenorganisaties en de doelgroep zelf) uitgevoerd.[4] Onderhavige evaluatie is te beschouwen als een onderzoek naar de effecten van het maatregelenpakket een jaar na invoering van alle maatregelen.

2. Bron: Krosse, C. de, Van Straaten, G. en Conradie, M. (2023). Onderzoek overlast en veiligheid Lucasbolwerk voor 1-8-2023. Amsterdam: I&O Research.
3. Bron: uitvraag voor onderzoek van de gemeente Utrecht.
4. Krosse, C. de, Straaten, G. van en Conradie, M. (2023). Onderzoek overlast en veiligheid Lucasbolwerk voor 1-8-2023. Enschede: I&O Research.

1.1 Onderzoeksdoel en -vragen

Het doel van de evaluatie is om de effectiviteit van verschillende maatregelen te kunnen volgen. Het gaat dan om de volgende tien maatregelen:

- Extra toezicht door politie in de omgeving
- Extra toezicht door boa's in de omgeving
- Cameratoezicht
- Het opleggen van een verblijfsontzegging (vbo)
- Het uitschrijven van een boete na harddrugsgebruik
- Het uitschrijven van een boete na andere overlast dan harddrugsgebruik (bijvoorbeeld hangen, wildplassen of alcoholgebruik)
- Inzet van hulpverleners vanuit de zorg (via het 'Eropaf-team')
- Meer soepele toegangseisen bij gebruikersruimte De Stek
- Aanbieden activiteiten bij gebruikersruimte De Stek
- Afspraken met hostels (met meerdere personen op één kamer drugs mogen gebruiken)

Belangrijk om te vermelden is dat het volgens de gemeente Utrecht niet gaat om maatregelen die los van elkaar worden ingezet, maar dat het juist een pakket aan maatregelen is die elkaar versterken. Daarmee is het op voorhand ook relevant om te vermelden dat de maatregelen uiteindelijk niet apart van elkaar op effectiviteit beoordeeld worden, hoewel respondenten wel op afzonderlijke maatregelen zijn bevraagd. Omdat het in het onderzoek niet alleen de evaluatie van de maatregel APV harddrugsverbod betreft, is de hoofdvraag ook breder geformuleerd:

Hoofdvraag:

Wat zijn de effecten van de maatregelen tegen openlijk harddrugsgebruik op de mate van overlast en criminaliteit, op de ervaringen van betrokkenen[5] en op de toegang tot zorg voor gebruikers?

Deelvragen:

- Hoe was de situatie bij de start van de maatregel (o.a. de mate van overlast en criminaliteit, de overlastlocaties, aantal gebruikers in beeld, aantal gebruikers dat in zorg zat, het gevoel van veiligheid bij omwonenden en omliggende bedrijven)?
- Welke middelen zijn ingezet? Denk hierbij aan de ontwikkeling in a) het aantal bekeuringen, b) het aantal verblijfsontzeggingen, c) het aantal gebruikers toegeleid naar zorg, d) het aantal bekeuringen dat betaald wordt en e) het aantal persoonsgerichte aanpakken.

5. Professionals, bewoners en ondernemers, belangenorganisaties en gebruikers.

- Hoe ervaren verschillende betrokkenen het verbod op harddrugsgebruik? Wat is volgens hen het effect van dit verbod op:
  - de overlast en criminaliteit?
  - verplaatsing van de overlast en criminaliteit?
  - gevoelens van onbehagen en onveiligheid bij omwonenden en omliggende bedrijven?
  - de (samenstelling van) gebruikers?
  - toestroom van buiten Utrecht?
  - toeleiding naar zorg?
  - andere maatregelen binnen de aanpak?
  - risico's op meer schulden?
  - het criminaliseren van de doelgroep?

1.2 Uitgevoerde onderzoeksactiviteiten

De opdrachtgever wenst een onderzoek via de volgende drie lijnen:

1. Helder overzicht geven van de uitgangssituatie van augustus 2023, aan de hand van het rapport van I&O Research (kwalitatief onderzoek) en een cijfermatige analyse van registratiedata.
2. Cijfermatige analyse van de effecten van het APV harddrugsverbod over de periode 1 augustus 2023 t/m 1 juni 2024, waarbij een ontwikkeling in kaart wordt gebracht en een vergelijking wordt gemaakt met de uitgangssituatie.[6]
3. Kwalitatief onderzoek aan de hand van interviews met betrokkenen rondom het APV harddrugsverbod, zoals omwonenden en bedrijven rond de overlastlocaties, professionals, belangenorganisaties en drugsgebruikers, waarbij een vergelijking wordt gemaakt met de uitgangssituatie.

Om invulling te geven aan deze wensen zijn door Bureau Beke de volgende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd:

Onderzoeksactiviteit 1: verzamelen en analyseren kwalitatieve data

De kwalitatieve rapportage van I&O Research is op de volgende thema's gerubriceerd:

- Vormen van benoemde overlast
- Vormen van benoemde criminaliteit
- Inventarisatie van door respondenten genoemde maatregelen
- Inventarisatie van verwachtingen rondom het APV harddrugsverbod

6. In de uitvraag van de gemeente Utrecht wordt in de globale planning genoemd dat het aanleveren van datamateriaal tot en met de maand juli 2024 plaatsvindt. Wij gaan dus uit van de periode 1 augustus 2023 tot en met 31 juli 2024.

Dit alles is gedaan om een kader vast te stellen voor de onderzoeksactiviteiten die hierna volgen. Het gaat dan met name om een eerste indicatie te hebben van de overlast die door omwonenden en professionals ervaren worden en wat zij toentertijd vonden van de effectiviteit van ingezette maatregelen. Vanwege de sterk kwalitatieve aard van dit onderzoek zijn de bevindingen hieruit voornamelijk gebruikt bij het samenstellen van de enquête onder omwonenden en de interviewvragen voor omwonenden en professionals (zie verder).

Onderzoeksactiviteit 2: vragenlijst onder omwonenden en ondernemers

Om ook vanuit omwonendenperspectief te weten te komen of de maatregelen effect heeft, is aan burgers en ondernemers een online vragenlijst voorgelegd. Hiervoor zijn in totaal ruim 900 adressen in de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg twee keer aangeschreven.[7] In totaal hebben we van 314 respondenten een reactie ontvangen.[8] In de vragenlijst zijn onder andere de volgende thema's aan bod gekomen:

- Eigen ervaringen met overlast en criminaliteit, veroorzaakt door harddrugsgebruikers
- Mening over het effect van de ingezette maatregelen
- Effect op het veiligheidsgevoel sinds de invoering van verschillende maatregelen

De vragen zijn afgestemd met de bevindingen uit het onderzoek van I&O Research. Via de brief was het voor omwonenden en ondernemers mogelijk om de vragen op smartphone, tablet of computer in te vullen.

Onderzoeksactiviteit 3: analyse van politie- en boa-registratie

Om een goed beeld te schetsen van de ontwikkeling in (harddrugsgerelateerde) overlast en criminaliteit, is ten eerste rondom Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg een analyse op politieregistraties uitgevoerd, met data uit het bedrijfsprocessensysteem BVH. Daarin is bijvoorbeeld gekeken naar de ontwikkeling in de volgende geregistreerde incidenten:

- Overlast van verward of overspannen persoon
- Overlast in verband met alcohol of drugs
- Overlast van zwervers
- Overige (Eenvoudige) Diefstal
- Mishandeling
- Drugshandel

7. Zie bijlage 1, de vragenlijst, voor een overzicht van de straten die in het onderzoek zijn meegenomen. Om de respons zo hoog mogelijk te krijgen, is na ongeveer twee weken een reminderbrief verzonden.
8. Een responspercentage op adres kan niet vastgesteld worden, omdat het mogelijk was dat meerdere bewoners per adres de vragenlijst konden invullen. Zie bijlage 2 voor de achtergrondkenmerken van de respondenten.

Ook hiervoor heeft het onderzoek van I&O Research input geleverd, omdat daarin gesproken wordt over de volgende overlast- en criminaliteitsvormen: '*De meeste geïnterviewden zagen het afgelopen jaar een toename in agressie, wat zich uitte in onderlinge vechtpartijen, geweldsincidenten en het lastigvallen van voorbijgangers. Ook ervaren ze vervuiling in en rond het park, zoals ontlasting, afval en opengetrokken vuilniszakken*.'

Om een gedegen overzicht te geven, zijn data opgevraagd over de periode 1 augustus 2019 tot en met 31 juli 2024. Dit biedt namelijk goed zicht op de langetermijnontwikkelingen voor wat betreft overlast en criminaliteit in het verblijfsontzeggingsgebied. Bewust is voor deze jaarperiode gekozen, omdat 1 augustus 2023 de referentiedatum is waarop de APV harddrugsverbod inging en het wenselijk is om vanuit die datum jaaroverzichten te krijgen.

Zowel bij de politie als bij de afdeling Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH) van de gemeente Utrecht zijn registraties van bekeuringen opgevraagd. Het gaat dan om allerhande bekeuringen, zoals voor openbare dronkenschap, alcoholverbod, bedelen en drugsoverlast.

Voor zover vanwege de privacyregels mogelijk was, hebben de politie en de afdeling VTH informatie over de achtergrond van bekeurde personen in de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg aangeleverd. Concreet houdt dit in dat we zicht kunnen verschaffen op de woonplaats van deze mensen, opgedeeld naar Utrecht, buiten Utrecht en onbekend/zonder vaste woon- of verblijfplaats.

Onderzoeksactiviteit 4: analyse van PGAx-data

Voor het onderzoek stonden ook de data in het systeem PGAx ter beschikking. Aan vertegenwoordigers van de gemeente Utrecht is gevraagd hoe dit systeem in het licht van de harddrugsgebruikende overlastgevers is ingezet. Deze mensen worden in het kader van de zogenaamde 'Groepsaanpak Binnenstad' toegevoegd aan de groepsaanpak in PGAx wanneer zij meerdere malen zijn gezien/bekeurd/ aangehouden op een overlastlocatie. De informatie vanuit veiligheids- en zorgpartners wordt hiervoor 'over elkaar gelegd', door middel van triage. De lijst is fluïde van samenstelling; wanneer iemand door inzet van interventies een periode niet meer gezien wordt in verband met overlast of criminaliteit kan deze van de lijst af. Dat eerste gebeurt bijvoorbeeld wanneer er helderheid is over een langdurig zorgtraject waar iemand in zit, iemand is teruggeleid naar gemeente van herkomst (en daar in beeld is) of langere tijd in detentie of in een maatregel komt (zoals TBS of ISD). Met name mensen op de lijst van buiten Utrecht worden (na duidelijkheid over deze interventies) sneller afgesloten. Daarnaast is het de bedoeling om de groep lokale verslaafden/gebruikers langer te monitoren, ook omdat de gemeente Utrecht verantwoordelijk is voor het traject.[9] Deze data geven zicht op onder andere het volgende:

- Aantal harddrugsgebruikende overlastgevers dat maandelijks in de registratie instroomt en uitstroomt
- Aantal personen dat actief wordt opgepakt in de aanpak

9. Bron: www.pgax.nl/oplossingen/pgax-voor-zorg-en-veiligheidshuizen/PGAx voor Zorg- en Veiligheidshuizen: 'PGAx is een moderne gebruiksvriendelijke applicatie, die voldoet aan landelijke standaarden. PGAx ondersteunt de aanpak van alle complexe zorg- en veiligheidsproblemen waar zorg- en veiligheidshuizen zich vandaag de dag mee bezig houden'.

Onderzoeksactiviteit 5: interviews met betrokkenen

Om zicht te krijgen op de ontwikkelingen in de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg is met zowel professioneel betrokkenen als omwonenden/ondernemers gesproken. Bij de professionals gaat het onder andere om medewerkers van de gemeente, van politie, van zorgpartijen[10] en belangenorganisaties. In totaal is met 24 professionals, omwonenden en vertegenwoordigers van belangenorganisaties gesproken. Daarnaast is een bijeenkomst van de Klankbordgroep Lucasbolwerk bijgewoond, waarbij naast een vertegenwoordiging van politie, gemeente en het Eropaf-team een aantal ondernemers en een zorgprofessional aanwezig waren.

Verder zijn korte gesprekken met elf personen uit de doelgroep van harddrugsgebruikers zelf gesproken, zowel bij De Stek als in de buurt van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg. Voor zover mogelijk, zijn aan hen vragen gesteld over hun mening over de maatregelen en hun ideeën om overlast in het gebied zoveel mogelijk te voorkomen. Lang niet altijd bleek het mogelijk om alle vragen te stellen die we wilden, vanwege achterdocht dan wel irritatie jegens de onderzoeker.

1.3 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken worden verschillende thema's beschreven. Deze staan hieronder per hoofdstuk opgesomd. In ieder hoofdstuk zal, voor zover de onderzoeksactiviteiten hier zicht op geven, informatie vanuit a) de registraties, b) het vragenlijstonderzoek en c) de interviews verwerkt worden. Het rapport kent de volgende hoofdstukindeling:

Hoofdstuk	Thema
2	Aard van en ontwikkeling in overlast en criminaliteit in de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg
3	Achtergrond van de overlastgevers rondom Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg
4	Aard ingezette maatregelen tegen overlast en criminaliteit in de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg
5	Effect van de maatregelen tegen overlast en criminaliteit in de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg

10. Bijvoorbeeld het Eropaf-team, Veldwerk Jellinek, Leger des Heils, De Tussenvoorziening en Altrecht. Omdat niet alle respondenten instemden met het opnemen van hun naam in een respondentenlijst, is deze niet opgenomen in de rapportage.

2 Aard van en ontwikkeling in overlast

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de soorten overlast rondom Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg door de jaren heen. Dit gebeurt aan de hand van data, de bevindingen uit de vragenlijst onder omwonenden en ondernemers en uit de interviews.

2.1 Bevindingen vanuit de data

Vanuit de regionale eenheid Midden-Nederland van de politie zijn er gegevens ontvangen die betrekking hebben op overlast- en criminaliteitsvormen. Deze data hebben betrekking op de periode 2019 tot en met juli 2024. Omdat de APV per 1 augustus 2023 is ingegaan gaan we uit van jaren die van augustus tot en met juli lopen. We spreken dus van jaar 1 tot en met 5, die als volgt vorm hebben gekregen:

Tabel 2.1: jaarindeling van de geregistreerde politie-incidenten

Jaar 1	Augustus 2019 tot en met juli 2020
Jaar 2	Augustus 2020 tot en met juli 2021
Jaar 3	Augustus 2021 tot en met juli 2022
Jaar 4	Augustus 2022 tot en met juli 2023
Jaar 5	Augustus 2023 tot en met juli 2024

Een eerste blik op de incidenten laat zien dat de incidenten in het onderzoeksgebied voornamelijk overlastincidenten betreffen. Overlast i.v.m. alcohol of drugs komt het meeste voor op Lucasbolwerk zelf. Vanaf jaar 2 stijgt het aantal incidentregistraties en dit aantal blijft doorstijgen, juist ook in het jaar dat de maatregelen getroffen zijn. Ongeveer een derde van de incidentregistraties (30%) op Lucasbolwerk betreft overlast i.v.m. alcohol of drugs. Overlast door verward of overspannen persoon en het niet voldoen aan bevel of verordening stijgen ook door, maar op een getalsmatig lager niveau.

Onduidelijk is in hoeverre de geregistreerde incidenten in dit gebied toe te wijzen zijn aan de harddrugsgebruikende overlastgevers. Overlast i.v.m. alcohol of drugs kan bijvoorbeeld ook vanuit de horeca komen of van burgers die zonnebaden op het grasveld van Lepelenburg. Andere overlastvormen zijn duidelijker toe te wijzen naar de doelgroep, bijvoorbeeld overlast van zwervers.

Ook andere vormen van overlast blijven de laatste jaren duidelijk aanwezig; slechts voor enkele overlastsoorten is een (geringe) daling in het laatste jaar te bespeuren. Het gaat dan om mishandeling en overlast van zwervers.

Tabel 2.2: door de politie geregistreerde incidenten in het overlastgebied (in n)

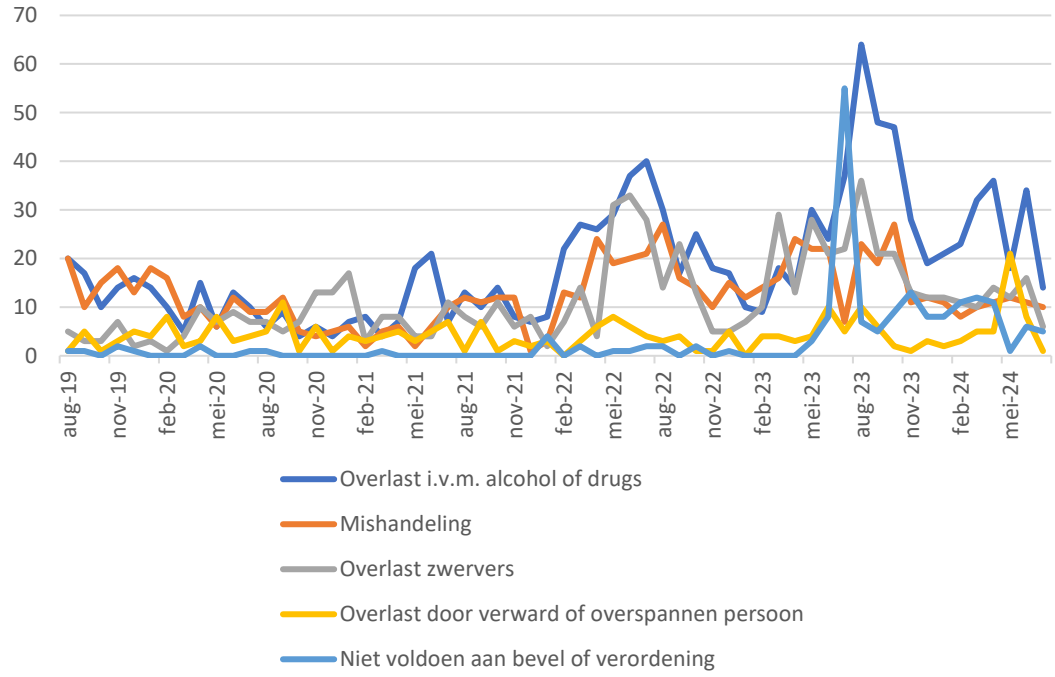
	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3	Jaar 4	Jaar 5	Totaal
Overlast i.v.m. alcohol of drugs	150	101	241	249	384	**1125**
Mishandeling	155	72	160	199	165	**751**
Overlast zwervers	61	100	158	190	184	**693**
Overlast door verward of overspannen persoon	47	55	44	44	67	**257**
Niet voldoen aan bevel of verordening	8	2	10	71	96	**187**
Ongeval/onwel persoon	25	20	30	41	34	**150**
Vernieling cq. zaakbeschadiging	29	18	23	27	29	**126**
Melding overlast jeugd	26	40	24	19	9	**118**
Drugshandel	3	2	18	21	35	**79**
Zakkenrollerij	11	5	12	14	9	**51**
Belediging	8	4	15	15	9	**51**
Bedreiging	9	8	7	6	4	**34**
Valse identiteit opgeven	7	0	4	17	2	**30**
Openlijk geweld (persoon)	5	1	6	9	4	**25**
Wederspannigheid (verzet)	3	2	2	5	1	**13**
Overige delicten openbare orde	2	2	1	3	3	**11**
Straatroof	1	0	3	1	0	**5**
Overige misdrijven tegen het openbaar gezag	0	0	1	1	2	**4**
Totaal	**550**	**432**	**759**	**932**	**1037**	**3710**

Bron: BVH

De vijf meest voorkomende incidentregistraties zijn samen goed voor 81 procent van de overlastincidenten. Figuur 2.1 laat zien hoe deze vijf incidentregistraties zich in de afgelopen vijf jaar hebben ontwikkeld. In dit figuur vallen met name de zomers van 2022 en 2023 op. In de zomer van 2022 doet zich een eerste piek van overlast i.v.m. alcohol of drugs en overlast van zwervers voor. In de zomer van 2023 is er een tweede piek zichtbaar, dit keer (ook) voor overlast i.v.m. alcohol of drugs, maar ook voor het niet voldoen aan een bevel of verordening.

In totaal blijkt dus sprake van een toename in aantallen geregistreerde incidenten in het overlastgebied door de jaren heen. Dit is grotendeels te verklaren door de extra aandacht en daarmee gepaard gaande registratie van politie en boa's.

Figuur 2.1: de vijf meest voorkomende overlastincidenten in het overlastgebied naar maand (in n)

Bron: BVH

2.2 Bevindingen vanuit de vragenlijst

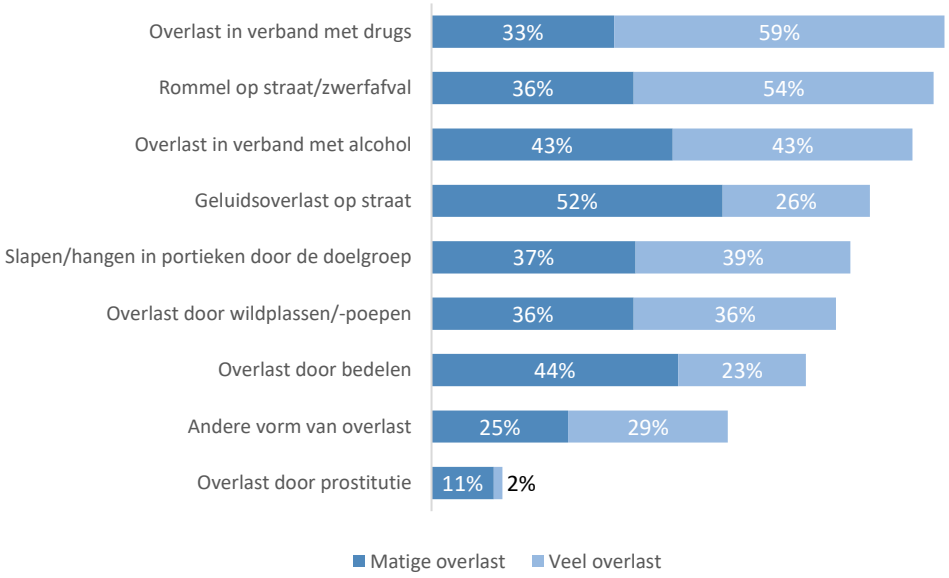
De bevindingen uit de vragenlijst zijn voor dit hoofdstuk op te delen in overlastervaringen en ervaringen met criminaliteit. Deze worden afzonderlijk beschreven.

2.2.1 Door respondenten ervaren overlast

Aan de omwonenden en ondernemers is gevraagd in welke mate zij overlast hebben ervaren van bepaalde overlastvormen in het afgelopen jaar.[11] Omwonenden en ondernemers ervaren de meeste overlast in verband met drugs. Ook rommel op de straat/zwerfafval zorgt volgens de respondenten voor overlast.

11. Aan de respondenten is gevraagd om ongeveer een jaar terug te kijken. Dat is van mei 2023 tot en met het moment van het invullen van de vragenlijst.

Figuur 2.2: door omwonenden/ondernemers ervaren overlast (in %)

Andere vormen van overlast die respondenten noemen zijn het onveilig gevoel dat wordt veroorzaakt door harddrugsgebruikers, aangesproken of nageroepen worden en het 'hangen' door groepen.

Verdiepende analyses

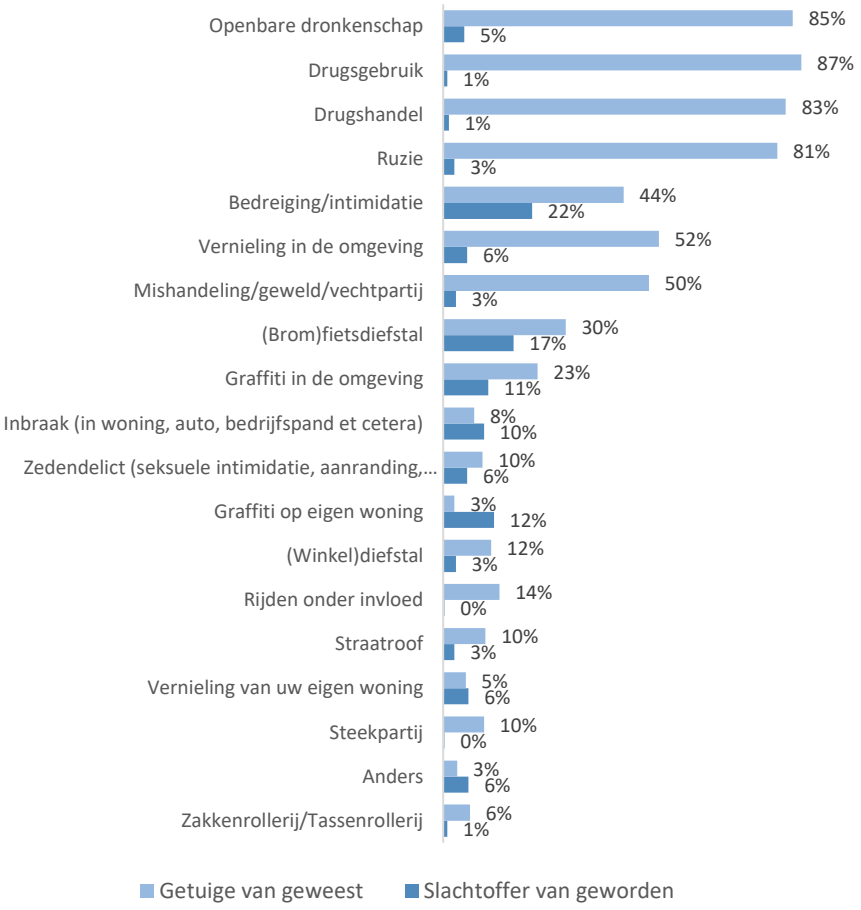
In nadere analyses is onderzocht of er significante verschillen optreden tussen achtergrondkenmerken van respondenten op items. Er is gekeken naar het geslacht, de leeftijd, het deelgebied waarin respondenten wonen[12] en of het om omwonenden of ondernemers gaat. Onder het kopje 'verdiepende analyses' worden significante resultaten toegelicht, mochten die er zijn.

2.2.2 Door respondenten ervaren criminaliteit

Wat betreft de door omwonenden en ondernemers ervaren criminaliteit die door harddrugsgebruikers wordt veroorzaakt zijn er vier criminaliteitsvormen die erbovenuit steken: openbare dronkenschap, drugsgebruik, drugshandel en ruzie. Van deze criminaliteitsvormen is het gros van de respondenten getuige geweest in het afgelopen jaar. Respondenten zijn het vaakst slachtoffer geworden van bedreiging/intimidatie (22%), (brom)fietsdiefstal (17%) en graffiti op eigen woning (12%).

12. De aan de vragenlijst deelnemende straten zijn opgedeeld in 'deelgebied Lucasbolwerk' en 'deelgebied Hieronumusplantsoen/Lepelenburg'. Zie bijlage 2 voor een indeling van de straten per deelgebied.

Figuur 2.3: door omwonenden/ondernemers ervaren criminaliteit (in %)

Andere vormen van criminaliteit die worden genoemd zijn onder andere vernielingen aan de auto, dierenmishandeling en seksuele handelingen bij een harddrugsgebruiker.

Verdiepende analyses

Er treden voor wat betreft de twee deelgebieden (Lucasbolwerk enerzijds en Hieronymus-plantsoen/ Lepelenburg anderzijds) verschillen op in de mate waarin men slachtoffer/getuige was van criminaliteit. Voor de volgende vormen van criminaliteit geven respondenten van deelgebied Hieronymusplantsoen/ Lepelenburg aan dat ze het afgelopen jaar vaker slachtoffer/getuige zijn geweest: bedreiging/intimidatie, straatroof, drugsgebruik, drugshandel, inbraak (in woning, auto, bedrijfspand et cetera) en (brom)fietsdiefstal.[13]

13. Zie voor de significante percentageverschillen in slachtofferschap/getuigenis per deelgebied bijlage 3.

2.3 Bevindingen vanuit interviews

Een aantal respondenten woont/werkt al langer in de buurt van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg en kan zowel een actueel als een historisch beeld schetsen van de overlast. Vanuit historisch perspectief kijken de omwonenden/ondernemers ongeveer vijftien jaar terug, toen er rondom Lucabolwerk ook sprake was van overlastgevende drugsgebruikers. Dat speelde zich toen voornamelijk rondom het Zocherpark (Lepelenburg) af. Door verschillende maatregelen nam de overlast daar toentertijd af.

In november 2022 heeft een aantal omwonenden een pamflet geschreven over de toegenomen overlast rondom Lucasbolwerk.[14] Hierin worden, samengevat, de volgende overlastvormen genoemd:

- Intimiderend gedrag, (passief) agressief gedrag en ruzie onderling en naar voorbijgangers/omwonenden, waaronder ook verbale agressie en bedreiging;
- Bedreiging met messen en pepperspray;
- Harddrugsgebruik;
- Achterlaten van (harddrugs)afval, wildpoepen en wildplassen;
- Bedelen, prostitutie en (fiets)diefstal.

De opsomming hierboven is niet uitputtend, maar wijst volgens omwonenden op de 'vrijstaat' die rondom Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg werd gecreëerd door de harddrugsgebruikers. Ook andere omwonenden/ ondernemers wijzen op de sterke toename in overlast, vooral sinds de coronacrisis: '*sinds corona werd het hier een hangout voor de doelgroep; het werd hun plek, wat vervolgens leidde tot steeds meer mensen die van buiten kwamen*'. Ander omwonenden/ondernemers noemen ook nog overlastvormen zoals illegale bewoning in tenten, geluidsoverlast, rondslingerende weesfietsen en het lastig vallen van terraspubliek.

Meer in brede zin zijn respondenten zich er bewust van dat ze in een grote stad wonen en dat dit een bepaalde mate van overlast met zich mee brengt. Toch wijst een respondent op de uitzonderlijke situatie van de afgelopen jaren: '*Er was altijd al constante problematiek in de buurt: vuil, herrie, overlast, poepen, gebruiken en prostitueren. We hebben altijd wel enige overlast gehad van dak- en thuislozen, bedelaars, gebruikers. Men noemt het grootstedelijke problemen, maar nu was het te geconcentreerd. Twee jaar gelden werd de gebruikersgroep steeds groter en kwamen er naast gebruikers ook dealers. Er ontstond een soort supermarkt, heel veel traffic voor de deur. Ze bedelen, ze lopen over terrassen van horecagelegenheden, bedreigen burgers en horecapersoneel. Er waren ook personen die de confrontatie opzochten, ze kwamen horeca om op het toilet te gebruiken. De piek was tot anderhalf jaar geleden, met het hoogtepunt in de zomer van 2023'.*

Een klein aantal respondenten geeft nog specifiek aan dat overlast voor een deel ook terug te voeren is op de handelswijze van de dealers. Die zouden drugs van slechte kwaliteit en in kleine hoeveelheden verkopen. Dit zou leiden tot meer afhankelijkheid van kwetsbare drugsverslaafden enerzijds en meer aanwezigheid en agressie/overheersing van dealers anderzijds.

14. In het pamflet 'Grenzen realiseren door perspectief te bieden' worden geen auteurs genoemd.

Uit de met omwonenden gevoerde gesprekken en het groepsgesprek met de Klankbordgroep Lucasbolwerk blijkt dat er een jaar geleden sprake was van veel harddrugsgerelateerde overlast en criminaliteit rondom Lucasbolwerk, maar dat de overlast minder is geworden. Ter nuancering van dit positieve beeld wordt wel aangegeven dat een deel van de overlast is verplaatst park Lepelenburg.

2.4 Een samenvattende blik op de bevindingen

Wanneer we alle bevindingen in dit hoofdstuk overzien, dan is puntsgewijs het volgende beeld op te tekenen:

- In getalsmatige zin is vanuit de politiecijfers een duidelijke stijgende trend in de afgelopen vijf jaar te zien voor wat betreft alcohol- en drugsgerelateerde overlast in het onderzoeksgebied. Dit kan ook het gevolg zijn van het extra toezicht door politie en boa's. Overlast door verward of overspannen persoon, het niet voldoen aan bevel of verordening en drugsoverlast stijgen ook door, maar op een getalsmatig lager niveau. Ook andere vormen van overlast blijven de laatste jaren manifest aanwezig; slechts voor enkele overlastsoorten is een (geringe) daling in het laatste jaar te bespeuren. Het gaat dan om mishandeling en overlast van zwervers. Een kanttekening is hier wel op zijn plaats, omdat onduidelijk is in hoeverre deze incidenten allemaal toe te wijzen zijn aan de harddrugsgebruikende overlastgevers in het onderzoeksgebied.
- Een nuancering op de door de politie geregistreerde incidenten kan gemaakt worden als gekeken wordt naar de periode 1 augustus 2023 tot en met 31 juli 2024. Na de piek in aantallen incidenten voor de vijf meest voorkomende incidentsoorten in augustus 2023 daalt het aantal incidenten betrekkelijk sterk. Desondanks lijkt er sprake van een 'zomerpiek' in 2022 en 2023 en is het de vraag hoe deze overlastincidenten zich in augustus 2024 hebben ontwikkeld.
- Op grond van de vragenlijst worden door omwonenden en ondernemers, in volgorde van meest voorkomende eigen ervaringen, vooral drugsoverlast, rommel op straat, alcoholoverlast, geluidsoverlast, slapen/hangen in portieken, wildplassen en -poepen en bedelen genoemd. Van deze vormen heeft minimaal twee derde van de respondenten matige tot veel overlast.
- Zeer veel respondenten, minimaal 80 procent, zijn getuige geweest van drank- en drugsgebruik door de doelgroep en van door hen veroorzaakte ruzie. Ook mishandeling, vernieling en bedreiging/intimidatie wordt in dit kader regelmatig genoemd. Als het gaat om respondenten die slachtoffer van criminaliteit zijn geworden, dan gaat het vooral om bedreiging/intimidatie door de doelgroep, (brom)fietsdiefstal, graffiti op de eigen woning en in de omgeving en inbraak.
- Het beeld dat voor respondenten geschetst is, komt grofweg overeen met het beeld dat door de geïnterviewden geschetst wordt voor wat betreft door de harddrugsgebruikers veroorzaakte overlast en criminaliteit. Wel geven geïnterviewden aan dat met name dealers agressief gedrag vertonen.

- Uit de met omwonenden gevoerde gesprekken en het groepsgesprek met de Klankbordgroep Lucasbolwerk blijkt dat er een jaar geleden sprake was van veel harddrugsgerelateerde overlast en criminaliteit rondom Lucasbolwerk, maar dat de overlast minder is geworden. Ter nuancering van dit positieve beeld wordt wel aangegeven dat een deel van de overlast is verplaatst park Lepelenburg.

3 Achtergrond van de overlastgevers

3.1 Bevindingen vanuit de data

Om inzicht te verschaffen in de achtergrond van de overlastgevende harddrugsgebruikers, staan registraties van politie, VTH en PGAx ter beschikking.

3.1.1 Achtergrond van de overlastgevers vanuit politiedata

Vanuit de 84 bekeuringregistraties van de politie voor het overtreden van de APV harddrugsverbod is de woonplaats van de bekeurden te herleiden. De personen die voor deze bekeuringen van de politie geregistreerd zijn, waren meestal woonachtig in Utrecht. Bij ruim de helft van de 84 bekeuringen (n=46) is dit het geval. Hierbij gaat het om 34 unieke personen. Er zijn dus personen die meer dan één keer een bekeuring hebben gekregen wegens drugsoverlast. In twintig bekeuringen is de woonsituatie van het subject onbekend. Hieronder een overzicht van de woonplaats van de bekeurde personen.

Tabel 3.1: woonplaats van de personen die zijn bekeurd vanwege overtreding van de APV harddrugsverbod (in n)

Woonplaats bekeurd persoon	Aantal bekeurde personen	Aantal bekeuringen
Utrecht	34	46
Onbekend	Onbekend	20
Zonder vaste woon- of verblijfplaats	2	3
Buiten Utrecht	14	15

3.1.2 Achtergrond van de overlastgevers vanuit VTH-data

Door VTH is achtergrondinformatie verstrekt over de overlastgevers die een bekeuring op grond van het overtreden van de APV harddrugsverbod hebben gekregen (N=40). Het blijkt om 26 personen uit Utrecht, 11 personen van buiten Utrecht en 3 personen zonder vaste woon- of verblijfplaats te gaan.

Ook is informatie bekend over het land van herkomst van mensen die een sanctie vanwege het overtreden van de APV harddrugsverbod opgelegd hebben gekregen (N=96).[15] Het gaat om 30 mensen uit Nederland, 14 personen uit Zuid-Amerika, 19 personen uit Noord-Afrika, 7 personen uit het Caribisch gebied, 15 personen uit Oost- of Midden-Afrika, 6 personen uit Zuid-Europa en 5 personen uit West-Azië.

15. Wat het land van herkomst betreft is een indeling naar werelddelen gemaakt op basis van het zogenaamde *geoscheme* van de Verenigde Naties.

Daarnaast is vanuit VTH ook enige informatie verstrekt over overlastgevers die op grond van de APV harddrugsverbod een verblijfsontzegging opgelegd hebben gekregen. Binnen de 40 verblijfsontzeggingen die over het laatste onderzoeksjaar voor het overlastgebied in de registratie voorkomen, blijkt het in 26 gevallen te gaan om mensen die in Utrecht wonen, terwijl elf mensen buiten Utrecht woonachtig zijn. Drie mensen hebben geen vaste woon- of verblijfplaats.

3.1.3 Achtergrond van de overlastgevers vanuit PGAx

Vanuit de aangeleverde data in het systeem PGAx is inzicht te verschaffen in het geslacht, de leeftijd, de woonplaats en de duur dat overlastgevers geregistreerd staan in het systeem. In PGAx zijn gegevens van in totaal 158 personen geregistreerd die die op basis van hun gedrag vanaf augustus 2023 onder de noemer 'Groepsaanpak Binnenstad' in het systeem zijn opgenomen. In de analyse op deze groep heeft de woonplaats (Utrecht, buiten Utrecht of onbekend) als referentie gediend. Dit levert het totaalbeeld op dat het voornamelijk om mannen gaat, waarbij het merendeel van de mannen een onbekende woonplaats heeft of van buiten Utrecht komt. Ook zijn binnen de PGAx 22 vrouwen bekend, waarvan de helft woonachtig is in Utrecht. De gemiddelde leeftijd voor Utrechtse overlastgevers ligt iets hoger dan voor de groep die buiten Utrecht woont of waarvan de woonplaats niet bekend is. Ten slotte staan de Utrechtse overlastgevers aanzienlijk langer ingeschreven dan de andere twee subgroepen.

Tabel 3.2: achtergrondkenmerken van alle geregistreerde overlastgevers in PGAx

Achtergrondkenmerk	Woonplaats		
	Utrecht	*Buiten Utrecht*	*Onbekend*
Geslacht (in aantallen, N=158))			
Man	52	23	53
Vrouw	11	5	6
Onbekend	3	0	5
Gemiddelde leeftijd (bij afsluiten registratie)	44	39	38
Aantal dagen ingeschreven in PGAx	171	144	132

Een extra analyse is nog uitgevoerd op de personen die nu nog als harddrugsgebruikende overlastgever in PGAx vermeld staat. Dit zijn per 1 augustus 2024 nog 54 personen.[16] Uit deze analyse blijkt dat het voornamelijk om mannelijke overlastgevers gaat en dat de verdeling tussen met name personen uit Utrecht en personen van wie de woonplaats niet bekend is ongeveer gelijk ligt. Daar waar de woonplaats wel bekend is, ligt het aantal personen uit Utrecht ongeveer twee keer zo hoog als het aantal personen van buiten Utrecht.

16. In paragraaf 5.1 gaan we op maandbasis dieper in op het verloop van die aantallen in de PGAx vermelde overlastgevers.

De gemiddelde leeftijd tijdens registratie ontloopt elkaar niet veel tussen de drie subgroepen, maar het aantal dagen dat men ingeschreven staat in de PGAx wel; de personen uit Utrecht zijn substantieel langer ingeschreven dan de andere personen. Dit is een indicatie voor de omstandigheid dat juist personen van buiten Utrecht en personen met onbekende woonplaats uit zicht van de instanties raken en mogelijk dus vertrokken zijn uit Utrecht.

Tabel 3.3: achtergrondkenmerken van de per 1 augustus 2024 geregistreerde overlastgevers in PGAx

Achtergrondkenmerk	Woonplaats		
	Utrecht	*Buiten Utrecht*	*Onbekend*
Geslacht (in aantallen, N=54)			
Man	21	7	15
Vrouw	7	2	0
Onbekend	1	0	1
Gemiddelde leeftijd (bij afsluiten registratie)	44	43	35
Aantal dagen ingeschreven in PGAx	275	233	136

Wanneer tabel 3.3 vergeleken wordt met tabel 3.2, dan is een aantal zaken te constateren. Van de 66 overlastgevers uit Utrecht (man, vrouw en onbekend bij elkaar opgeteld) resteren er nog 29 (relatieve daling van 56 procent). De daling van overlastgevers van buiten Utrecht is in absolute zin niet zo sterk (van 28 naar 9), maar in relatieve zin sterker (68 procent). Het sterkst is de daling, zowel in absolute als relatieve zin, in overlastgevers met een onbekende woonplaats: deze gaat van 64 naar 16 (75 procent). Volgens een professional van de gemeente Utrecht heeft dit vooral te maken met het moment van het in kaart brengen van de groep: vanaf 1 aug 2023 is de APV harddrugsverbod ingegaan en meden juist personen van buiten Utrecht de overlastlocaties.

Daarnaast valt met name op dat de gemiddelde leeftijd van de in PGAx resterende 54 overlastgevers overall toeneemt, net zoals het aantal dagen dat men in PGAx ingeschreven is. Ook dit laatste heeft er mee te maken dat vooral de personen uit Utrecht ingeschreven bleven in PGAx.

3.2 Bevindingen vanuit interviews

De achtergrond van de overlastgevende harddrugsgebruikers is vanuit de interviews eveneens te duiden met een visie op de aantallen. Deze worden eerst beschreven, waarna dieper op vooral de herkomst ((niet-)Utrechters en land van herkomst) wordt ingegaan. Ook worden de rollen van de harddrugsgebruikers in de overlast nader geduid.

Aantallen overlastgevers

Aan alle respondenten is gevraagd of ze zicht hebben op de ontwikkeling in aantallen overlastgevers sinds 1 augustus 2023, de dag dat de APV harddrugsverbod in werking is getreden. Respondenten refereren aan aantallen harddrugsgebruikers in de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg en zeggen dat die voor deze datum tussen *'tientallen'* en '*tweehonderd*' liggen. De breed gedragen mening is dat er sindsdien sprake is van beduidend minder overlastgevende harddrugsgebruikers; genoemd worden '*tien à vijftien mensen*' tot '*veertig à vijftig mensen'*. Zowel omwonenden/ondernemers als professionals bevestigen dit beeld. De professionals wijzen ter onderbouwing van de aantallen, naast hun ervaring ter plekke, regelmatig naar de data in PGAx, waarin op de top van de overlast sprake was van 120 tot 130 personen.

Achtergrond van de overlastgevers

Interessant is dat vanuit zowel omwonenden/ondernemers als vanuit professionals wordt aangegeven dat de doelgroep die de overlast veroorzaakt veranderd is. De overlast van vijftien jaar geleden zou vooral door gebruikers zelf gepleegd worden, maar op het hoogtepunt van de recente overlast zouden het met name dealers zijn die zowel agressief gedrag naar (kwetsbare) gebruikers als naar regulier publiek vertonen. Een respondent verwoordt het als volgt: '*Vroeger waren het de meer verdwaasde personen, die zagen er in het begin nog best fatsoenlijk uit, maar vallen daarna in zwaar gebruik. Het was een groep van ongeveer vijftig gebruikers, veelal van Nederlandse afkomst, die er slecht aan toe was. Meer recent zijn het weer mensen die er slecht aan toe zijn, maar die zelf ook dealen. Ze zijn nu een stuk agressiever, toen vooral 'van het padje'. Toen waren wij ook minder bevreesd, nu meer, bijvoorbeeld als je ze wilt wegsturen voor je pand*.'

De respondenten zijn tamelijk eensgezind in hun mening dat de meer recente overlast, die zich grofweg tussen 2020 en 2023 afspeelt, voor een groot deel veroorzaakt is door harddrugsgebruikers van buiten Utrecht. De meningen lopen uiteen voor wat betreft de achtergrond van de harddrugsgebruikers die voor 1 augustus 2023 omgeving Lucabolwerk bevolkten, maar na 1 augustus weg zijn getrokken. Er is een groep respondenten die aangeeft dat dit vooral Oost-Europeanen zijn geweest. De groep die nu nog resteert zou volgens respondent vooral nog bestaan uit mensen van Nederlandse en (Noord-)Afrikaanse afkomst en een enkele Oost-Europeaan. Met name de professionals geven, mede op basis van informatie van politie, handhaving en zorg, aan dat de huidige harde kern grotendeels bestaat uit voornamelijk mannelijke Utrechtse gebruikers die deels in hostels, eigen huizen, maar ook op straat leeft, zoals eerder in dit hoofdstuk ook werd aangegeven door een professional. Ook wijzen professionals veelvuldig op de weigerachtigheid van deze groep om een (aanvullend) traject te aanvaarden: '*Deze mensen willen niet naar binnen, zitten vaak al wel in een traject. Maar die mensen willen geen controle, willen vrijuit alles gebruiken. Eigen willen ze een gebruikersruimte in eigen beheer, maar als dit er gaat komen, krijg je steekpartijen*'.

Rollen van de harddrugsgebruikende overlastgevers

Een noemenswaardig verschil dat zowel enkele omwonenden als professionals maken, is het onderscheid tussen de dealers en gebruikers die momenteel vooral nog rondom Lepelenburg verblijven. Met name de eerste groep zou agressief gedrag richting gebruikers en omwonenden vertonen. Een respondent geeft het volgende aan: '*Tegen de zorg zijn de dealers lief en aardig, tegen de politie ook, maar tegen omwonenden zijn ze bedreigend. De nu nog resterende mensen bij Lepelenburg, dat zijn zorgmijders, die zijn zeer agressief.'* Overigens geeft een aantal respondenten aan dat het onderscheid tussen dealers en gebruikers soms lastig te maken is.
Een klein deel van de respondenten, professionals in de zorghoek, wijst op de kwetsbaarheid van de resterende doelgroep. De overlast wordt wel erkend, maar meer gezien als een gevolg van een ander probleem, namelijk dat de doelgroep, ziek/verslaafd is en geen eigen plek heeft: '*Met de repressieve maatregelen jaag je mensen op. Haal de drempels weg voor deze groep, dan neem de overlast af*'.

3.3 Een samenvattende blik op de bevindingen

Uit de verschillende onderzoeksactiviteiten komen puntsgewijs de volgende bevindingen naar voren:

- Uit de interviews komen signalen naar voren dat vooral harddrugsgebruikers van buiten Utrecht tussen 2020 en 2023 verantwoordelijk waren voor de overlast in omgeving Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg.
- De politie en VTH-registraties kunnen alleen enig uitsluitsel geven over de achtergrond van overlastgevers op basis van het laatste jaar, op grond van data vanuit de APV harddrugsverbod en de verblijfsontzeggingen. Uit die gegevens blijkt dat vrouwen een minderheid vormen en dat het zowel om Utrechters als niet-Utrechters gaat. De PGAx-data bevestigen dit beeld.
- Juist de personen uit Utrecht worden regelmatig meerdere malen bekeurd door de politie, maar dit lijkt niet onlogisch omdat ze in de stad zelf wonen en het erop lijkt dat de personen van buiten Utrecht gaandeweg verdwenen zijn.
- De verschillen tussen de totale groep harddrugsgebruikende overlastgevers in PGAx en de groep die nog per 1 augustus 2024 daarin staat geregistreerd levert wat woonplaats betreft een interessante bevinding op. De analyse wijst uit dat met name overlastgevers van buiten Utrecht en overlastgevers met onbekende woonplaats uit de PGAx-registratie zijn gestroomd.
- De PGAx-data leveren nog enig zicht op de gemiddelde leeftijd van de harddrugsgebruikende overlastgevers en het aantal dagen dat ze in PGAx geregistreerd staan; dat ligt in beide gevallen hoger voor mensen uit Utrecht dan daarbuiten. De gemiddelde leeftijd van de per 1 augustus nog resterende overlastgevers in PGAx ligt hoger dan voor de totale groep overlastgevers in PGAx, net zoals het aantal ingeschreven dagen in PGAx.

- Wat het land van herkomst van de harddrugsgebruikers betreft zijn er indicaties voor Nederlanders en vooral mensen uit Zuid-Amerika en Noord- en Oost-Afrika.
- De verzamelde informatie wijst er op dat er rondom Lepelenburg sprake is van een groep overlastgevende zorgmijders.

4 Aard van de ingezette maatregelen

Dit hoofdstuk heeft betrekking op de verschillende maatregelen die zijn ingezet tegen de harddrugsgebruikende overlastgevers rondom Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg. Het gaat dan om de mate waarin deze maatregelen ingezet zijn en herkend worden door de diverse betrokkenen.[17] Daarnaast zijn tijdens de interviews met respondenten ook enkele aandachtspunten in de aanpak ter sprake gekomen.

4.1 Bevindingen vanuit de data

Als het gaat om data die wijzen op inzet van maatregelen, staan registraties van de politie en VTH over bekeuringen en, indien aangeleverd, verblijfsontzeggingen ter beschikking.

4.1.1 Bevindingen vanuit de politiedata: bekeuringen

In tabel 4.1 staat een overzicht van alle bekeuringen die door de politie uit zijn gedeeld tussen augustus 2019 en juli 2024. Hieruit blijkt dat het voornamelijk om het niet voldoen aan de identificatieplicht, openbare dronkenschap, hinderlijk gedrag, wildplassen en verboden drankgebruik gaat. Hoewel de eerste soort bekeuringen het laatste jaar sterk stijgt, nemen andere feiten waarvoor bekeurd is (sterk) af, zoals openbare dronkenschap, wildplassen/-poepen en hinderlijk gedrag. Let wel: onduidelijk blijft in hoeverre deze alleen tegen harddrugsgebruikende overlastgevers zijn uitgeschreven. In figuur 4.1 gaan we dieper in op de bekeuringen na drugsoverlast.

Tabel 4.1: door de politie uitgeschreven bekeuringen naar soort en jaar in het overlastgebied (in n)

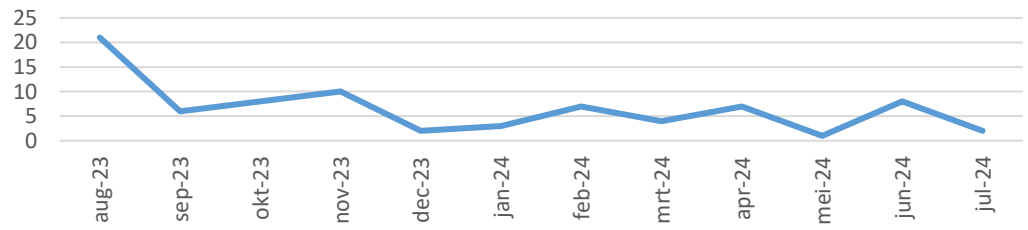
Omschrijving	*Jaar 1*	*Jaar 2*	*Jaar 3*	*Jaar 4*	*Jaar 5*	Totaal
Niet voldoen aan identificatieplicht (WvSr)	15	17	33	84	141	290
Openbaar dronkenschap (WvSr)	37	35	56	81	35	244
Hinderlijk gedrag (PV)	5	9	42	83	74	213
Binnen bebouwde kom op een openbare plaats zijn natuurlijke behoefte doen (PV)	32	19	28	66	39	184
Verboden drankgebruik (PV)	16	7	8	57	52	140
Avondklok	0	121	0	0	0	121
Baldadigheid (WvSr)	3	14	7	9	13	46
Zonder recht zich bevinden op terrein (WvSr)	3	0	3	22	15	43
Slaapplaats (PV)	9	6	4	17	7	43
Geluidshinder overig (PV)	5	14	5	3	4	31
Opgeven valse naam (WvSr)	0	0	3	19	6	28
Wet Wapens en Munitie	1	1	1	6	10	19

17. De effectiviteit van de maatregelen komt in hoofdstuk 5 aan bod.

Omschrijving	*Jaar 1*	*Jaar 2*	*Jaar 3*	*Jaar 4*	*Jaar 5*	Totaal
Op een openbare plaats inbrekerswerktuigen vervoeren of bij zich hebben (PV)	2	0	1	4	8	**15**
Handelen in strijd met voorschrift politie (WvSr)	7	0	0	0	0	**7**
WWM (geen vuurwapens)	0	0	0	1	2	**3**
Vuurwerkbesluit	0	1	0	0	0	**1**
Plakken en kladden (PV)	0	0	0	1	0	**1**
Verbod alcohol	0	1	0	0	0	**1**
Vuurwerk (PV)	0	1	0	0	0	**1**
Roken of vuur stoken (PV)	0	0	0	1	0	**1**
Totaal	135	246	191	454	406	1432

Vanaf augustus 2023 kan de politie ook bekeuringen uitschrijven voor drugsoverlast op grond van de APV harddrugsverbod. Voor geheel Utrecht betreft dat 147 bekeuringen, waarvan 79 (54 procent) in omgeving Lucasbolwerk.[18] In onderstaand figuur een visuele weergave hoe vaak dat maandelijks voor is gekomen. Het gaat om bekeuringen die tussen augustus 2023 en juli 2024 zijn uitgeschreven. Hieruit blijkt dat de politie vooral in de eerste maand het meest gebruik heeft gemaakt van de mogelijkheid om hiervoor een bekeuring uit te schrijven. Hierna neemt het aantal bekeuringen voor de overtreding van de APV door de politie af. Bij de politie is deze ontwikkeling teruggelegd en gevraagd wat de mogelijke redenen hiervoor kunnen zijn. Aangegeven wordt dat dergelijke feiten jarenlang niet strafbaar waren gesteld, waardoor op de betrokken plekken openlijk drugs werd gebruikt. Vanaf het moment dat de politie op grond van de nieuwe APV bekeuringen gingen schrijven (met zelfs nog waarschuwingen in de dagen ervoor), was het dus een “nieuw fenomeen” voor de gebruikers. Hierdoor werden er relatief veel bekeuringen geschreven. Dit ook omdat men op dat moment gewoon nog openlijk aan het gebruiken was. Het nieuwe bekeuringsbeleid ging vervolgens als een lopend vuurtje, waardoor men of niet meer in het gebied ging gebruiken, of men het minder opvallend deed.

Figuur 4.1: door de politie uitgeschreven bekeuringen vanwege overtreding van de APV harddrugsverbod in het overlastgebied naar maand (in n)

18. Ter vergelijking: rondom het Bollendak werden 25 van deze bekeuringen door de politie uitgeschreven in die periode.

Zoals uit tabel 4.2 te herleiden is, vindt het uitschrijven van deze 79 bekeuringen voornamelijk plaats in de straten Hieronymusplantsoen, Lepelenburg en Lucasbolwerk.

Tabel 4.2: door de politie uitgeschreven bekeuringen vanwege overtreding van de APV harddrugsverbod naar straat (in n)

Straatnaam	n	%
Hieronymusplantsoen	27	34%
Lepelenburg	24	30%
Lucasbolwerk	21	27%
Nobelstraat	4	5%
Kromme Nieuwegracht	1	1%
Maliesingel	1	1%
Wittevrouwensingel	1	1%
Totaal	79	100%

4.1.2 Bevindingen vanuit de VTH-data: bekeuringen

Ook vanuit afdeling VTH van de gemeente Utrecht is registratie ontvangen over het aantal uitgeschreven bekeuringen door boa's over de periode augustus 2019 tot en met juli 2024. Bijna de helft betreft bekeuringen voor wildplassen. Andere feiten waar met enige regelmaat bekeuringen voor worden uitgedeeld zijn verboden drankgebruik en hinderlijk gedrag. Omdat boa's pas vanaf augustus 2023 bekeuringen kunnen uitschrijven voor het overtreden van de APV harddrugsverbod is dit feit, net zoals bij de politie niet in dezelfde tabel opgenomen; meer informatie hierover staat in figuur 4.2.

Net zoals bij de politiebekeuringen wordt in het laatste jaar beduidend minder bekeurd vanwege wildplassen/-poepen en hinderlijk gedrag. Een verschil met de politiebekeuring is dat de boa's het laatste jaar juist meer op verboden drankgebruik hebben bekeurd, terwijl dit bij de politie niet zo is. De verschillen voor dit feit zijn, net als bij de politie, alleen niet groot met voorgaande jaren.

Tabel 4.3: door de boa's uitgeschreven bekeuringen naar soort en jaar in het overlastgebied (in n)

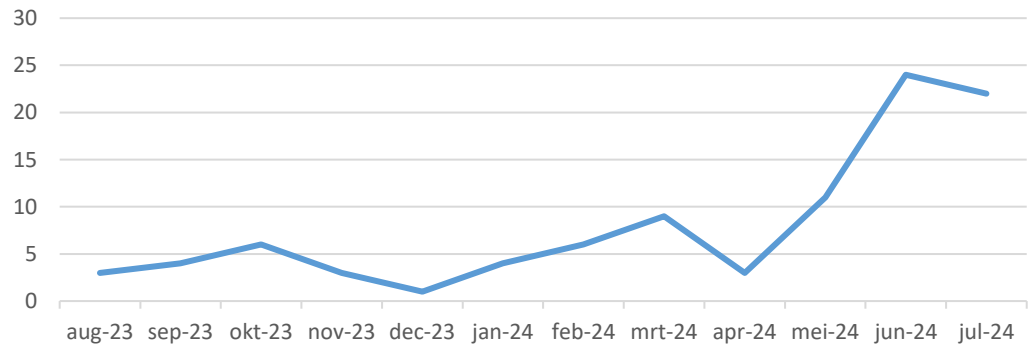
	Jaar 1	*Jaar 2*	*Jaar 3*	*Jaar 4*	*Jaar 5*	Totaal
Binnen bebouwde kom op een openbare plaats zijn natuurlijke behoefte doen (PV)	80	50	91	109	47	377
Verboden drankgebruik (PV)	34	11	16	61	68	190
Hinderlijk gedrag (PV)	10	10	41	47	28	136
Zonder recht zich bevinden op terrein (WvSr)	5	6	3	12	1	27
Openbaar dronkenschap (WvSr)	4	4	5	3	4	20

vervolg	Jaar 1	Jaar 2	Jaar 3	Jaar 4	Jaar 5	Totaal
Zwerfafval	4	2	4	2	1	13
Geluidshinder overig (PV)	0	10	0	0	1	11
Baldadigheid (WvSr)	4	0	5	1	0	10
Op een openbare plaats vechten	0	0	0	2	0	2
Totaal	141	93	165	237	150	786

In figuur 4.2 staat een overzicht van het aantal door boa's opgelegde bekeuringen voor het overtreden van de APV harddrugsverbod vanaf augustus 2023. Hierop is te zien dat er vanaf het voorjaar van 2024 veelvuldig gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om voor dit feit een bekeuring uit te delen. In totaal gaat het om 96 bekeuringen die in de periode augustus 2023 tot en met juli 2024 zijn uitgedeeld. Dit is 51 procent van het totaal aantal van deze bekeuringen (N=188) dat in geheel Utrecht in deze periode is opgelegd.

Als we in de voorgaande tabel naar jaar 5 kijken, zien we, opgeteld, dat verreweg de meeste bekeuringen voor dit feit worden uitgedeeld, namelijk 96 in een jaar. Naast de 96 uitgedeelde bekeuringen is er in het afgelopen jaar tien keer een waarschuwing gegeven in verband met drugsoverlast. Deze ontwikkeling in aantallen bekeuring is juist tegenovergesteld aan het beeld dat de politiebekeuringen vanwege drugsoverlast laat zien (zie figuur 4.1).

Figuur 4.2: door de boa's uitgeschreven bekeuringen vanwege overtreding van de APV harddrugsverbod in het overlastgebied naar maand (in n)

Bij medewerkers van VTH is de ontwikkeling in deze aantallen teruggelegd, met de vraag wat de redenen hiervoor zijn. Aangegeven wordt dat de geleidelijke toename mede door gewenning met het gebruik van de APV harddrugsverbod komt; voor de boa's was het immers een nieuw feit waarop ze kunnen acteren. Daarnaast werd in het voorjaar van 2024 ook een toename in de overlast ervaren. Dit is mede de aanleiding geweest voor de uitbreiding van Lepelenburg aan het vbo-gebied.

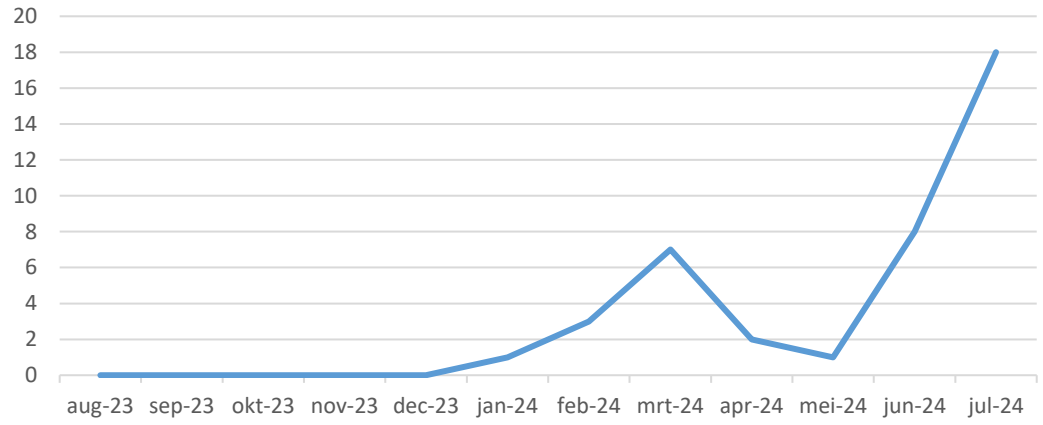
De toevoeging van Lepelenburg aan vbo-gebied 'Lucasbolwerk en omgeving' speelt ook een rol in de toename van het aantal boetes in juni/juli 2024. Hoewel de boa's voor de toevoeging op zich al konden schrijven op het harddrugsverbod, er was immers sprake

van structurele overlast, is het na de toevoeging van Lepelenburg aan het vbo-gebied voor de boa's duidelijker dat daar gehandhaafd wordt op grond van de APV harddrugsverbod.

4.1.3 Bevindingen vanuit de VTH-data: verblijfsontzeggingen

Vanuit VTH zijn ook registraties ontvangen over het aantal opgelegde verblijfsontzeggingen. In de periode van augustus 2023 tot en met juli 2024 zijn in omgeving Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg 40 verblijfsontzeggingen opgelegd vanwege overtreding van de APV harddrugsverbod. Vanaf januari 2024 is er een gestage stijging waar te nemen, met een plotselinge dip in april 2024 en mei 2024 en een sterke stijging in juni en juli 2024. Vanuit de gemeente Utrecht wordt over deze data opgemerkt dat het na ingang van de APV harddrugsverbod verbod nog niet mogelijk was om een verblijfsontzegging op te leggen omdat de benodigde verblijfsontzeggingsformulieren nog niet gereed waren. Om die reden zijn er aanvankelijk dus geen verblijfsontzeggingen uitgeschreven op basis van harddrugs.

Figuur 4.3: door de boa's opgelegde verblijfsontzeggingen vanwege overtreding van de APV harddrugsverbod in het overlastgebied naar maand (in n)

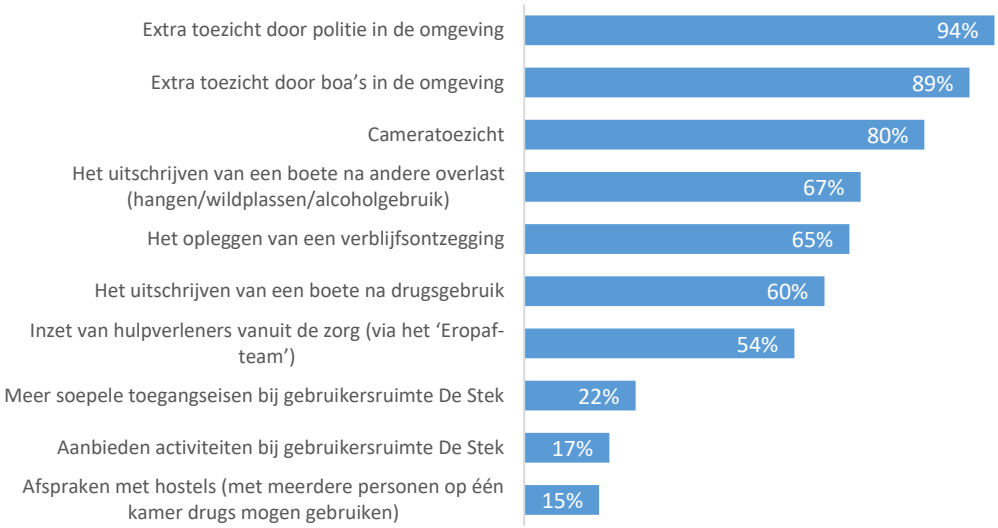

4.2 Bevindingen vanuit de vragenlijst

Aan de respondenten is gevraagd in hoeverre zij bekend zijn met de maatregelen die worden ingezet tegen overlast en criminaliteit die wordt veroorzaakt door harddrugsgebruikers. Deels heeft dit dus te maken met de mate waarin de respondenten de maatregelen daadwerkelijk uitgevoerd zien worden.

Extra toezicht door politie of boa's in de omgeving is bij de meeste respondenten (respectievelijk 94 en 89 procent) bekend en het uitschrijven van een boete op basis van de APV harddrugsverbod bij 60 procent van de respondenten. Sommige maatregelen zijn nauwelijks bekend bij de omwonenden en ondernemers. Bijvoorbeeld het aanbieden van activiteiten bij gebruikersruimte De Stek of de gemaakte afspraken met hostels.

Figuur 4.4: bekendheid met maatregelen tegen overlast en criminaliteit door harddrugsgebruikers onder omwonenden/ondernemers (in %)

4.3 Bevindingen vanuit interviews

In de interviews is niet zozeer gevraagd naar de inzet van de tien maatregelen, maar is het vooral gegaan over de effectiviteit hiervan. Uit de gesprekken bleek ook dat de meeste respondenten goed op de hoogte waren van de maatregelen; slechts een enkele respondent wist soms niet wat een maatregel inhield. Vanuit de professionals waren de meeste maatregelen goed in beeld, maar voornamelijk omwonenden/ondernemers waren iets minder op de hoogte van maatregelen die in geografische zin meer losstaan van de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg. Het gaat dan om de activiteiten die in/rondom De Stek en de hostels plaatsvinden.

Overigens kwam uit de gesprekken met omwonenden een kritische noot naar voren over de 'boks' die door de handhavende partijen aan de doelgroep zou worden gegeven; omwonenden zijn in het algemeen van mening dat vooral streng gehandhaafd moet worden, bij voorkeur door veel te beboeten, desnoods ondersteund via preventief fouilleren. Los van de discussie over de mogelijkheden rondom dit laatste instrument wordt vanuit handhavende partijen aangegeven dat het niet alleen maar gaat om hard optreden, maar ook om het zoeken van verbinding met de doelgroep. Dit met de achterliggende gedachte dat eventuele toeleiding naar zorginstanties net zo belangrijk is als overlastbeheersing.

Mening van de doelgroep zelf

Zoveel mogelijk is geprobeerd aan de elf respondenten te vragen in hoeverre zij te maken hebben gehad met de tien maatregelen. Primair door hen te vragen met welke maatregelen zij van doen hebben rondom Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg. Vervolgens is zoveel mogelijk getracht te vragen naar de overige maatregelen die zij niet noemden.

Door de respondenten werden vooral de maatregelen genoemd die a) zich direct rondom Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg afspelen en b) door henzelf als vervelend worden ervaren. Het gaat dan, in volgorde van meest- naar minst genoemd, het opleggen van de verblijfsontzegging, het extra toezicht door de politie, de boete na harddrugsgebruik en het extra toezicht door de boa's. Cameratoezicht en boetes voor andere feiten werd hooguit een enkele keer aangehaald. Bij het Eropaf-team was uitleg nodig; een enkeling dacht dat de soepfiets van het Leger des Heils bedoeld werd. Deze mensen werden als vriendelijk ervaren. De gebruikersruimte in en de extra activiteiten van De Stek werden niet genoemd, net zoals het mogen gebruiken bij hostels.

Wat betreft de toeleiding naar zorg wordt door enkele geïnterviewden nog opgemerkt dat dit in de praktijk breed geïnterpreteerd kan worden. Het doel achter de toeleiding voor de specifieke doelgroep is bijvoorbeeld het verlagen van de drempel om veilig binnen te gebruiken, in combinatie met het verhogen van de drempel om buiten te gebruiken door de overige maatregelen. Vanuit het veilig binnen gebruiken, hoopt de gemeente Utrecht vervolgens mensen ook in de richting van het aannemen van structurelere zorg te bewegen of terug te leiden daar waar zij al in zorg zijn.

Een voorbeeld hiervan is het verruimen van de toegangseisen van De Stek, zodat ook mensen met een eigen adres of mensen die verblijven in een hostel (na screening op veiligheid) overdag ook gebruik kunnen maken van het samen gebruiken in De Stek. Op verzoek van de gebruikers is in het najaar van 2023 gestart met het openstellen van de tuin van de Stek voor gezamenlijk gebruik zonder dat men het gevoel heeft in een hulpverleningstraject te moeten.

Via de gemeente zijn gegevens over het aantal bezoekers van De Stek ontvangen. Dit levert het volgende beeld op:

Tabel 4.4: aantallen en achtergrond bezoekers De Stek vanaf augustus 2023 (in n)

Bezoekers De Stek		Totale aantallen		Geslacht	
Jaar	*Maand*	*Unieke gasten*	*Locatiebezoeken*	*Man*	*Vrouw*
2023	Augustus	59	1.224	48	11
	September	55	1.431	45	10
	Oktober	54	1.307	45	9
	November	62	1.360	50	12
	December	55	1.480	44	11

Bezoekers De Stek		Totale aantallen		Geslacht	
Jaar	*Maand*	*Unieke gasten*	*Locatiebezoeken*	*Man*	*Vrouw*
2024	Januari	62	1.840	50	12
	Februari	60	2.176	50	10
	Maart	67	2.301	55	12
	April	63	2.587	52	11
	Mei	63	2.862	52	11
	Juni	65	2.617	54	11
	Juli	71	2.573	58	13

Aan een vertegenwoordiger van De Stek is gevraagd naar redenen voor zowel de toename in de aantallen unieke gasten als de aantallen locatiebezoeken (lees: het aantal maal dat zij in- en uitlopen), specifiek met de vraag of er een verband is met de maatregelen rondom Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg. Ook is gevraagd of er mogelijk sprake kan zijn van seizoenseffecten op de aantallen. Aangegeven wordt dat dergelijke vragen lastig te beantwoorden zijn; het gaat om bewegingen van een groep. Het zou volgens de vertegenwoordiger een relatie kunnen hebben met de maatregelen, maar net zo goed kan het zijn dat de doelgroep naar De Stek komt omdat dit de enige plek in Utrecht is waar dit toegestaan is (de hostels uitgezonderd). Ook wordt genoemd dat dealers in de buurt van De Stek verblijven en er dus sprake is van ‘vraag en aanbod’. Ten slotte wordt niet uitgesloten dat sommige bezoekers aangemeld zijn en op die wijze beter vindbaar en in beeld zijn bij hulpverlening. Kortom: meerdere factoren zullen een rol spelen.

Een seizoensgebonden effect lijkt voor de vertegenwoordiging van De Stek minder aannemelijk, omdat de cijfers gestaag stijgen sinds de start van de registratie (2019). Ook dit levert dus geen concrete aanwijzingen voor de stijging.

Daarnaast kan ook worden toegeleid naar andere instanties. Zo wordt volgens een vertegenwoordiger van de gemeente Utrecht door het Eropaf-team actief toe- of teruggeleid naar nachtopvang of, wanneer mensen al een aantal dagen “kwijt” zijn, bij een hostel of andere zorgvoorziening gezocht en teruggeleid. Toeleiden kan ook betekenen dat mensen naar medische spreekuren gebracht worden, dat ervoor gezorgd wordt dat mensen hun afspraken niet vergeten of dat ze naar deze afspraak gebracht worden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een intake voor een detox, een afspraak voor depotmedicatie bij de GGz of een hernieuwde aanvraag in de asielprocedure. En vanuit de persoonsgerichte aanpak wordt een integraal langetermijnplan met en voor iemand gemaakt. Mensen kunnen worden toegeleid naar (forensische) zorg (opname of ambulant), detox of beschermd wonen.

Daarentegen wordt ook aangegeven dat toeleiden naar zorg bij deze doelgroep niet altijd betekent dat personen persoon succesvol en blijvend in de zorg terecht komen. Een deel van de groep zal toch weer een terugval krijgen en terugvallen in overlast. Ten slotte zal er altijd een groep zorgmijders resteren die gewoon geen zorg kan of wil accepteren.

In de interviews genoemde aandachtspunten in de aanpak

Vanuit zowel de omwonenden/ondernemers als de professionals wordt een aantal aandachtspunten in de aanpak tegen overlastgevende harddrugsgebruikers rondom Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg genoemd. Hoewel aandachtspunten strikt genomen geen onderdeel van de deelvragen vormen, schenken we hier toch enige aandacht aan. Het gaat dan om de volgende genoemde punten:

- Hoewel de omvang van dit punt onbekend is, wordt door een enkeling gewezen op eventuele meldingsmoeheid van omwonenden. Dit kan leiden tot twee aandachtspunten: a) niet alle overlast kan op voorhand worden aangepakt en 2) minder meldingen kan leiden tot de abusievelijke aanname van een 'succesvolle aanpak'.
- De aanwezigheid van de soepfiets van het Leger des Heils wordt door verschillende respondenten genoemd als mogelijke 'magneet' voor de doelgroep om zich juist naar Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg te begeven. Anderzijds even ongeveer evenzoveel andere respondenten aan daaraan te twijfelen en de soepfiets juist als bron voor het eerste contact met de toch al aanwezige doelgroep te zien.
- Veel respondenten, zowel omwonenden/ondernemers als professionals, geven aan dat de maatregelen leiden tot verplaatsing van de overlast, het zogenaamde 'waterbedeffect'. Deels wordt de bevestiging hiervoor gevonden in de maatregelen rondom Lucasbolwerk die voor overlast bij Lepelenburg zorgden. Daarnaast wijzen vooral professionals op het uiteenslaan van de doelgroep in subgroepen harddrugsgebruikers. Deze zouden momenteel op verschillende locaties in de stad verblijven. De volgende locaties zijn genoemd: bij de busbaan, onder het spoor (bij De Stek), bij de Van Sijpesteijnkade en Lombok.
- Vooral omwonenden/ondernemers zijn van mening dat de politie en boa's nog te weinig bevoegdheden hebben om de overlast tegen te gaan. Zij wijzen dan op nog strenger handhaven, meer beboeten en zelfs op de inzet van preventief fouilleren. Maar juist de handhavende partijen zien momenteel dat er een grens aan repressief optreden zit. Er wordt dan gewezen op de sterke reductie van het aantal overlastgevende harddrugsgebruikers én op het gegeven dat verdere repressie zal leiden tot irritatie/agressie bij de doelgroep en ongewenst verplaatsing: '*Als je nog harder repressief wilt gaan optreden, dan moet je ook niet zeuren als de doelgroep volgende week in een andere woonwijk zit*'.
- De overlast van de doelgroep rondom de openbare toiletten in Lepelenburg is een bron van ergernis onder omwonenden/ondernemers. Hier is begrip voor, maar vanuit professionals wordt ook gewezen op de publieksfunctie van de toiletten: als het 30 graden is, dan voorkomen deze toiletten zoveel mogelijk wildplassen door zonnebadende burgers.
- Een aantal professionals en omwonenden is van mening dat De Stek geen eisen rondom toegang zou moeten stellen. Dit leidt volgens hen niet tot een zo laagdrempelig mogelijke gebruikersruimte voor de nu nog overlastgevende groep harddrugsgebruikers rondom Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg.

- Het melden van overlast gaat in de regel via 0900-8844, maar centralisten begrijpen dan niet altijd waarom het gaat, want zij zitten niet in Utrecht.
- Schaarste in capaciteit bij politie, handhaving en Eropaf-team zou een optimale overlastaanpak volgens een enkeling in de weg staan. Daartegenover staat de mening van een enkeling dat de doelgroep niet te veel gepamperd moet worden: '*Ik ben erg positief over het Eropaf-team, maar soms faciliteer je te veel: je moet er geen 'bureau op straat' van maken, geen zaken regelen op straat. Dat betekent kritisch blijven kijken naar wat je wel/niet doet. Je moet het de doelgroep niet te makkelijk maken: blijven stimuleren dat ze zelf naar de zorg gaan, een beroep blijven doen op intrinsieke motivatie*'.
- Zorginstellingen willen waken voor te veel stigmatisering, ook omdat overlastervaring van omwonende tot omwonende verschilt (subjectieve ervaringen). Aangegeven wordt dat het ook mensen zijn die ziek zijn en soms met zijn vieren op een bankje zitten. Maar dat is nog niet automatisch overlast, zo wordt benadrukt.
- Niet iedere vertegenwoordiger van een zorginstelling is ervan op de hoogte wie de regie heeft bij de gewenste toeleiding van een persoon. Dit zou in de samenwerking nog verder afgestemd moeten worden.
- Vooral omwonenden en vertegenwoordigers van zorginstellingen vragen zich af of er voldoende mogelijkheden zijn om harddrugsgebruikende overlastgevers aan te pakken dan wel door te laten stromen. In dit kader wordt ook meerder malen gewezen op een tweede locatie à la De Stek. In dit verlengde wijzen zowel enkele omwonenden als enkele professionals op zo min mogen toegangsregels bij De Stek: '*Bij De Stek moeten geen opvoedkundige restricties worden doorgevoerd, dat leidt uiteindelijk weer tot gebruik op straat. In de jaren 90 moest je juist meebewegen, maar nu wordt te veel met 'het vingertje gezwaaid'. Het zijn mensen die geen zin hebben in al die regeltjes en vaak al tientallen jaren zo'n levenswijze hebben. Als je die mensen op één plek wegjaagt, moet je ze wel toeleiden naar een andere plek. Nu is het vooral alleen maar 'wegjagen'.*
- Een breed ervaren vrees onder de respondenten is dat de maatregelen, als deze als succes benoemd worden, afgeschaald gaan worden. De meeste respondenten zijn hier pertinent op tegen en willen het belang van het continueren van de maatregelen benadrukken.

4.4 Een samenvattende blik op de bevindingen

Vanuit zowel de data als de interviews zijn de volgende bevindingen op te tekenen wat betreft de ingezette maatregelen tegen de overlast in omgeving Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg:

- In de omgeving van Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg verandert de aard van de door de politie geschreven bekeuringen in het laatste onderzoeksjaar. Het niet voldoen aan de identificatieplicht neemt sterk toe, terwijl bekeuringen voor openbare dronkenschap, hinderlijk gedrag, wildplassen en verboden drankgebruik (sterk) dalen. De bekeuringen die door de politie na overtreding van de APV

harddrugsverbod zijn geschreven zijn het meest (21 stuks) in de maand augustus 2023 geschreven waarna dit in de navolgende maanden tussen 1 en 10 stuks zat.

- Het beeld van de door boa's uitgeschreven bekeuringen in het laatste onderzoeksjaar volgt het politiebeeld voor wat betreft minder bekeuringen voor wildplassen/-poepen en hinderlijk gedrag. Geheel anders is het beeld bij de boa's voor wat betreft het schrijven van bekeuringen vanwege drugsoverlast. In tegenstelling tot het afnemende beeld bij de politie neemt dit juist sterk toe richting juni en juli 2024.
- Het aantal door boa's opgelegde verblijfsontzeggingen op basis van een overtreding van de APV harddrugsverbod was vanaf augustus 2023 nog niet mogelijk omdat er nog geen verblijfsontzeggingsformulier beschikbaar was; dit werd vanaf januari 2024 gerealiseerd, waarna het maximum aantal verblijfsontzeggingen opliep tot 11 in een maand.
- Omwonenden en ondernemers zijn vooral bekend met de zichtbare maatregelen die in omgeving Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg worden ingezet. Toezicht door politie, boa's en camera's wordt dan het meeste genoemd, activiteiten door/bij De Stek en de hostels begrijpelijkerwijs het minst. De professionals zijn over het algemeen goed op de hoogte van de verschillende maatregelen en de inzet daarvan.
- Het toeleiden richting de zorg betekent niet alleen dat is doorverwezen naar De Stek. Wel hoopt de gemeente Utrecht vanuit het veilig binnen gebruiken van drugs dat mensen ook in de richting van het aannemen van structurelere zorg te bewegen zijn.
- Wat de maatregelen betreft slaan de harddrugsgebruikende overlastgevers vooral aan op het opleggen van de verblijfsontzegging, het extra toezicht door de politie, de boete na harddrugsgebruik en het extra toezicht door de boa's. Ze benoemen dit veelvuldig als onprettige maatregelen. Cameratoezicht en boetes voor andere feiten deert de doelgroep minder en het Eropaf-team werd als vriendelijk ervaren. De gebruikersruimte in en de extra activiteiten van De Stek werden niet genoemd, net zoals het mogen gebruiken bij hostels.
- In de interviews worden diverse aandachtspunten in de aanpak van de harddrugsgebruikende overlastgevers aangehaald. Deze aandachtspunten kunnen de aanpak mogelijk optimaliseren en zijn ter informatie toegevoegd.

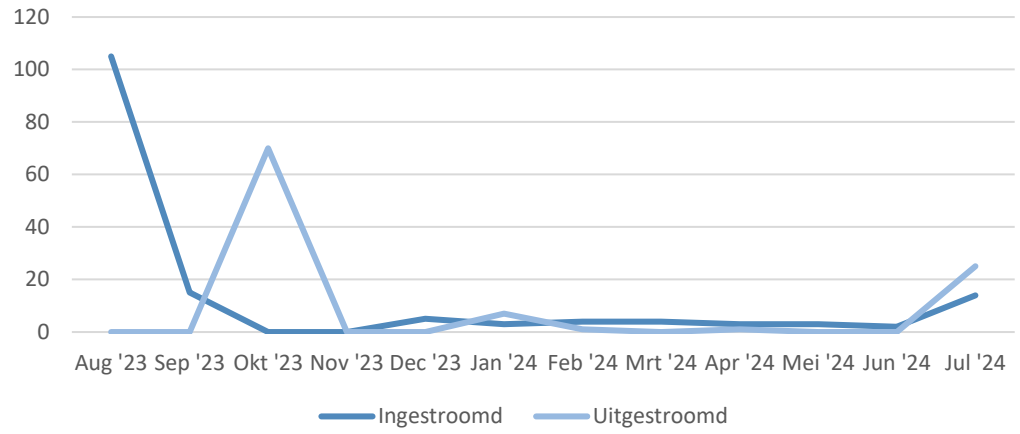
5 Effect van de maatregelen

Dit hoofdstuk heeft betrekking op de effecten op de overlastontwikkeling die vanuit de data, het vragenlijstonderzoek en de interviews te herleiden zijn, met een focus op de periode na het invoeren van de tien maatregelen.

5.1 Bevindingen vanuit de data

Vanuit de aangeleverde data in het systeem PGAx is te herleiden hoeveel overlastgevende harddrugsgebruikende overlastgevers vanaf augustus 2023 onder de noemer 'Groepsaanpak Binnenstad' in het systeem zijn opgenomen. Via deze registratie is het aantal harddrugsgebruikende overlastgevers dat maandelijks in de registratie instroomt en uitstroomt inzichtelijk te maken. Bij aanvang van deze registratie in augustus 2023 zijn 105 personen in het systeem geplaatst. Over de twaalf registratiemaanden waarover we kunnen beschikken zijn mensen uitgestroomd, maar zijn ook nieuwe mensen ingestroomd. Op de top van de registratie, september en oktober 2023, waren 120 overlastgevende harddrugsgebruikers in PGAx opgenomen. Begin augustus 2024 staan nog 54 personen op deze lijst. Op maandbasis is het volgende beeld over de in- en uitstroom te geven:

Figuur 5.1: aantal in PGAx geregistreerde overlastgevende harddrugsgebruikers in de binnenstad van Utrecht, naar in- en uitstroom (in n)

Om een en ander nog meer te duiden, hebben we de opvallendste bevindingen die uit de data komen teruggekoppeld met de databeheerder van de gemeente Utrecht. Dit levert de volgende belangrijke kanttekeningen bij figuur 5.1 op:

- Wat betreft de 105 personen die in augustus 2023 instromen: gemeente Utrecht was als interventie al eerder dan augustus 2023 bezig met de groepsaanpak, maar had dit nog niet in PGAx geregistreerd. Op het moment dat de registratie in het kader van de 'Groepsaanpak Binnenstad' beschikbaar was, is de groep in één keer in het systeem ingevoerd. De criteria voor registratie zijn overlastmeldingen en strafbare feiten.

- Wat betreft de 70 personen die in oktober 2023 uitstromen: in die maand heeft een grote opschoning van de data plaatsgevonden, wat de grote uitstroom verklaart. Navraag naar de redenen van deze uitstroom levert het beeld op dat redenen hiervoor waren dat overlastgevers niet meer in beeld waren van politie/handhaving (bijvoorbeeld vanwege langdurige detentie, vertrek naar een gemeente buiten Utrecht of terugkeer naar het land van herkomst) of dat iemand in zorg zit en de overlast beperkt blijft. Deze nadere onderverdeling in redenen hebben we niet op de persoon ontvangen, dus vanuit de PGAx-data blijft onduidelijk in hoeverre overlastgevende harddrugsgebruikers daadwerkelijk richting de zorg zijn doorgestroomd.

Ook is aan andere vertegenwoordigers van de gemeente gevraagd naar de oorzaken van deze daling. Aangegeven wordt dat werd geconstateerd dat per 1 augustus 2023 voor het grootste gedeelte van de overlast sprake was van overlastplegers van buiten de stad. Al vanaf de maand voorafgaand aan die datum is door het Eropaf-team, zorginstellingen, politie en handhaving richting overlastgevers veelvuldig gecommuniceerd over de invoering van de APV harddrugsverbod. Dit had volgens hen direct gevolgen voor de dagelijkse toeloop van gebruikers van buiten de stad. Wel werd in eerste instantie een lichte toeloop van notoire Utrechtse gebruikers opgemerkt, ook omdat sommige van deze gebruikers volgens veldwerkers de binnenstad een tijdje vermeden hebben. De oorzaak hiervoor lag in de grimmige sfeer die gecreëerd was door vele gebruikers van buiten de stad en de vervuilde drugs die er gedeald werd. Ten slotte geven deze vertegenwoordigers, op grond van het raadplegen van gebiedsmanagers en bij de maatregelen aangesloten partners, aan dat deze extra maatregelen niet hebben geleid tot het verplaatsen van gebruikers van buiten de stad naar andere Utrechtse locaties.

Op basis van de registratie in PGAx kan dus gesteld worden dat in getalsmatige zin sprake is van een effect, in die zin dat er minder overlastgevende harddrugsgebruikers in de binnenstad geregistreerd staan. In hoofdstuk 3 zijn we al nader ingegaan op de achtergronden van de resterende overlastgevers in de PGAx.

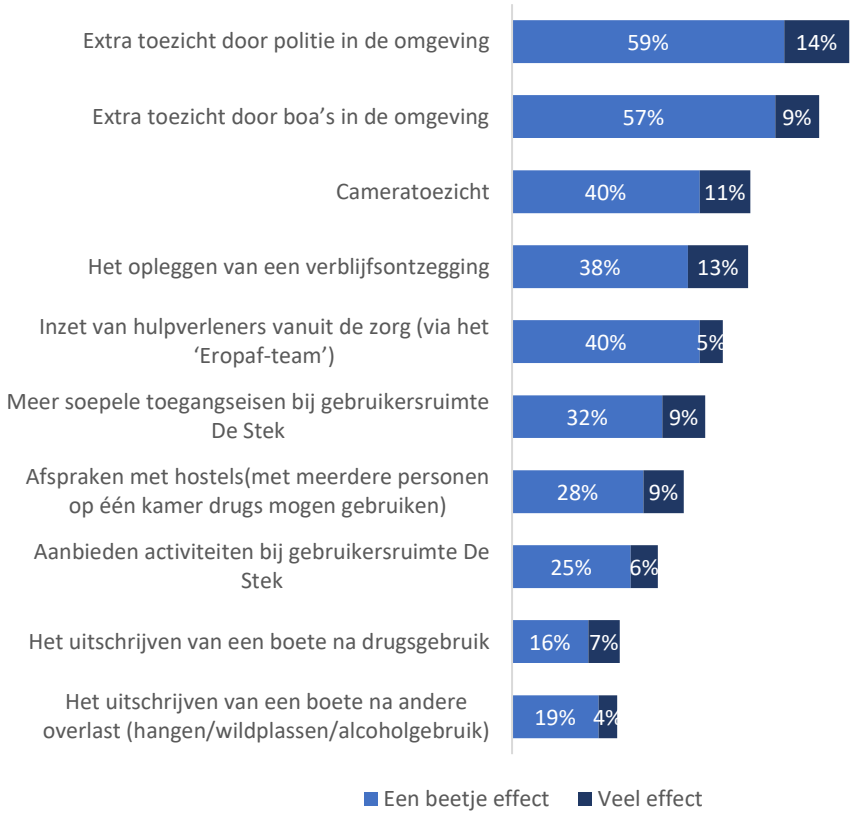
5.2 Bevindingen vanuit de vragenlijst

Aan omwonenden en ondernemers zijn verschillende vragen gesteld over de effecten van de maatregelen op de overlast, de criminaliteit, maar ook op de situatie in de woonbuurt en het veiligheidsgevoel.

5.2.1 Effect van de maatregelen tegen de overlast

Aan omwonenden en ondernemers is gevraagd welke maatregelen volgens hen het beste tegen de overlast die wordt veroorzaakt door de harddrugsgebruikers. Volgens de respondenten zijn dat voornamelijk de zichtbare maatregelen zoals extra toezicht door politie of boa's in de omgeving. Maar ook cameratoezicht en het opleggen van een verblijfsvergunning wordt door ongeveer de helft van de respondenten benoemd. Ruim driekwart van de respondenten (77%) geeft aan dat het uitschrijven van een boete na drugsgebruik of andere overlast geen effect heeft. Gezien de in hoofdstuk 4 benoemde wens van omwonenden dat er strikter gehandhaafd zou moeten worden door de politie en boa's is dit een opmerkelijk resultaat te noemen.

Figuur 5.1: mening van omwonenden/ondernemers over het effect van de maatregelen tegen overlastgevers (in %)

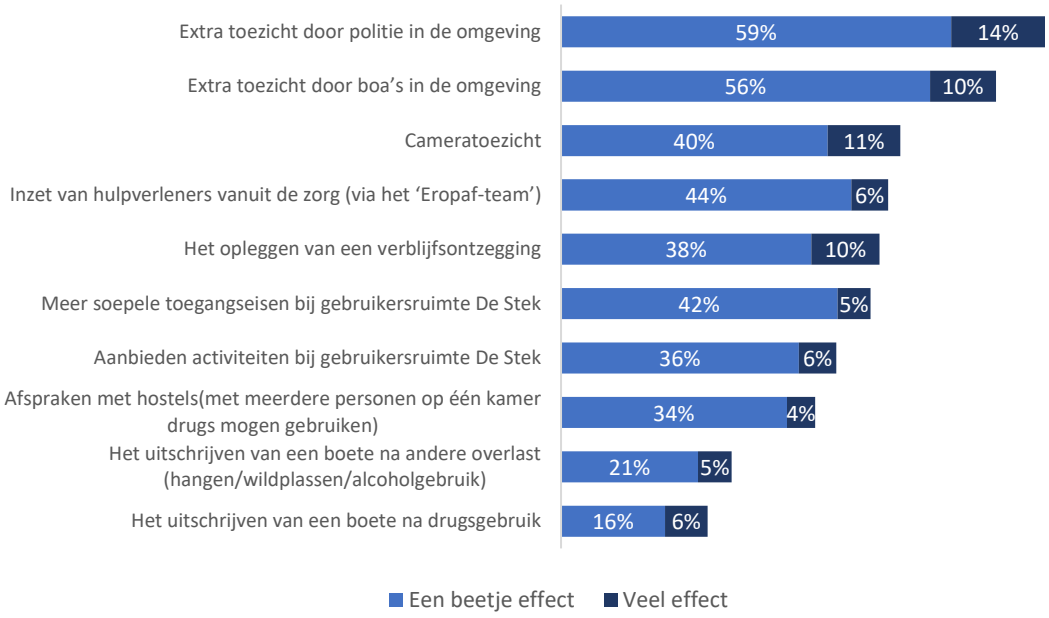

5.2.2 Effect van de maatregelen tegen de criminaliteit

Eenzelfde vraag als bij overlast is aan omwonenden en ondernemers gesteld over het effect van de maatregelen, maar dan in het licht van criminaliteitsbestrijding.

De respondenten wijzen wederom naar zichtbare maatregelen als meest effectieve maatregelen: extra toezicht door politie of boa's in de omgeving. De twee maatregelen die door de respondenten het minst vaak als 'effectief' worden beoordeeld zijn het uitschrijven van een boete na drugsgebruik of andere overlast.

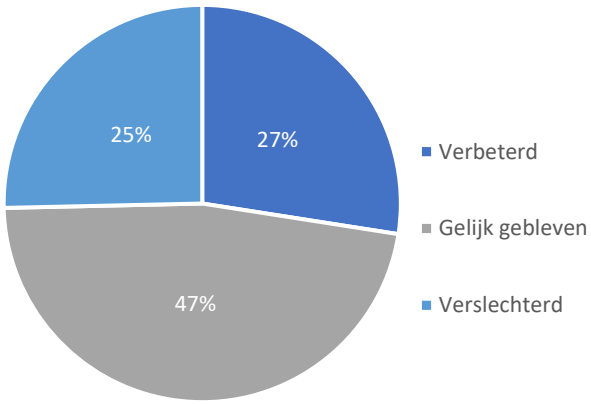
Figuur 5.2: mening van omwonenden/ondernemers over het effect van de maatregelen tegen criminaliteit van de doelgroep (in %)

5.2.3 Effect van de maatregelen op de situatie in de woonbuurt van omwonenden / ondernemers

Ongeveer de helft van de respondenten geeft aan dat de situatie in de woonbuurt na inzet van de maatregelen gelijk is gebleven. Een kwart van de omwonenden en ondernemers geeft aan dat de situatie juist is verslechterd. Een iets groter aandeel is van mening dat de maatregelen de situatie hebben verbeterd.

Figuur 5.3: mening van omwonenden/ondernemers over het effect van de maatregelen tegen criminaliteit van de doelgroep (in %)

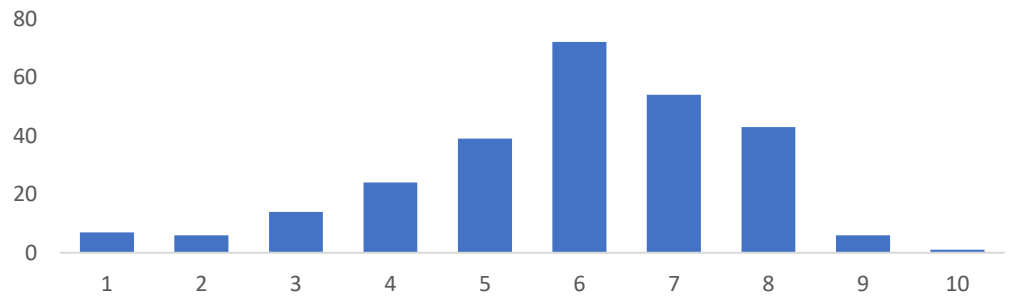
Verdiepende analyses

Er treden tussen de twee deelgebieden (Lucasbolwerk enerzijds en Hieronymusplantsoen/Lepelenburg anderzijds) verschillen op in de mate waarin van mening is dat de situatie in de woonbuurt na inzet van de maatregelen veranderd is. In deelgebied Lucasbolwerk geeft ruim de helft (52 procent) van de respondenten aan dat de situatie verbeterd is, tegenover nog geen eenvijfde in deelgebied Hieronymusplantsoen/ Lepelenburg (19 procent).[19]

5.2.4 Effect van de maatregelen op het veiligheidsgevoel van omwonenden/ondernemers

Gemiddeld beoordelen de omwonenden en ondernemers hun veiligheidsgevoel met een 5,9. De meeste respondenten beoordelen hun veiligheidsgevoel met een 6.

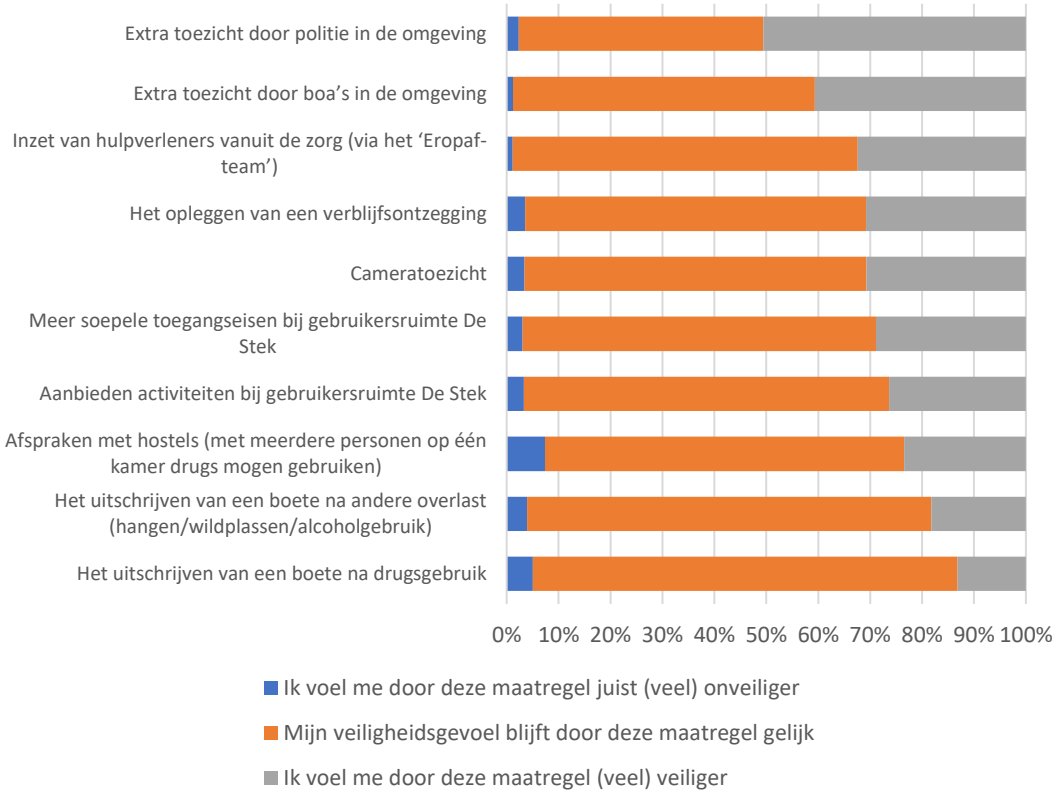
Figuur 5.4: door omwonenden en ondernemers gegeven cijfer voor het veiligheidsgevoel (tussen 1 (zeer onveilig) en 10 (zeer veilig))

Ongeveer de helft van de respondenten geeft aan dat zij zich veiliger zouden voelen als er extra toezicht door de politie in de omgeving zou plaatsvinden. Zeven procent van de omwonenden en ondernemers zouden zich juist onveiliger gaan voelen door de maatregel ‘afspraken met hostels’ (met meerdere personen op één kamer drugs mogen gebruiken).

19. Zie voor de significante percentageverschillen in de visie op de situatie per deelgebied bijlage 3. Daarin wordt ook vermeld dat een beduidend hoger percentage van de respondenten in deelgebied Hieronymusplantsoen/Lepelenburg, in vergelijking met deelgebied Lucasbolwerk, van mening is dat de situatie het afgelopen jaar juist verslechterd is.

Figuur 5.5: door omwonenden en ondernemers genoemde impact van de maatregelen op het veiligheidsgevoel (in %)

5.3 Bevindingen vanuit de interviews

Ook aan de geïnterviewden is naar hun mening gevraagd over de effectiviteit van de tien maatregelen. De bevindingen uit de gesprekken zijn samengevat in de volgende tabel.

Tabel 5.1: mening van de geïnterviewden over de effectiviteit van de tien maatregelen

Maatregel	Oordeel	Toelichting
Extra toezicht door politie in de omgeving	+	Alle geïnterviewden zien het effect op de overlastreductie door de uitgevoerde surveillance, handhaving en boetes. Een aandachtspunt is wel hoe de politie de rol in de toekomst gaat invullen: nóg strikter handhaven (voorkeur van omwonenden) of vooral in gesprek met/toeleiden van de resterende doelgroep richting De Stek/zorginstellingen.
Extra toezicht door boa's in de omgeving	+/-	De mening verschilt tussen omwonenden en professionals wat betreft de effectiviteit van boatoezicht. Omwonenden zijn van mening dat boa's strenger moeten optreden richting de doelgroep. Professionals zien de rol van boa's juist in eerste instantie niet als repressieve handhavers, maar juist als schakel tussen justitie, hulpverlening én omwonenden.
Het opleggen van een verblijfsontzegging (vbo)	+	Eigenlijk zijn alle geïnterviewden overtuigd van het effect van deze maatregel. Velen suggereren dat het opleggen van een boete op grond van de APV harddrugsverbod altijd in combinatie met deze maatregel zou moeten plaatsvinden. Dat is gelijk ook de kritische noot rondom de vbo; pas toen deze APV in werking trad, daalde het aantal overlastgevers sterk. Mede daarom zien veel respondenten deze maatregel bij voorkeur in combinatie met de APV harddrugsverbod uitgevoerd worden. Ook ziet een enkeling voordelen voor de doelgroep zelf, omdat ze dan door hun verplichte afwezigheid minder in de harddrugsgebruikende groep verblijven. Wel zijn twee respondenten van mening dat een vbo eigenlijk altijd gecombineerd zou moeten worden met een toeleiding/persoons-gebonden aanpak.
Het uitschrijven van een boete na harddrugsgebruik	+/-	Veel geïnterviewden zijn in beginsel positief over deze maatregel, maar zien wel dat deze niet ongebreideld ingezet kan (blijven) worden. Deze negatieve financiële prikkel zal, zo is de overtuiging vanuit de zorgkant, niet leiden tot minder harddrugsgebruik. Er moet juist voor gewaakt worden dat bepaalde subgroepen niet extra in problemen komen omdat ze (nog verder) in de schulden terecht komen. Ook zal het middel volgens enkele geïnterviewden contraproductief werken op de handhavingsmacht van boa's en politie omdat het tot woede/frustratie onder de doelgroep leidt. De suggestie wordt door meerdere geïnterviewden gedaan om de boete in te zetten in combinatie met zorgalternatieven: 'je kan nu een boete pakken, maar het is beter dat je naar De Stek gaat of je bij de zorg aanmeldt'.

Het uitschrijven van een boete na hangen, wild-plassen of alco-holgebruik)	+/-	De mening over de effectiviteit van deze maatregel verschilt sterk. Omwonenden zijn grosso modo van mening dat alle over-last afgestraft moet worden, ook voor deze overlastvormen. De professionals zijn ongeveer dezelfde mening toegedaan als bij het beboeten op grond van de APV harddrugsverbod.
Cameratoezicht	+/-	De meningen verschillen over de effectiviteit van cameratoezicht, zowel onder omwonenden als onder professionals. Een deel is van mening dat het overlast voorkomt, terwijl een ander deel vooral de inbreuk op de privacy en het verplaatsen van de overlast be-nadrukt.
Inzet van hulp-verleners vanuit de zorg (via het 'Eropaf-team')	+	De meeste respondenten zijn erg tevreden over het effect van het Eropaf-team, vanuit meerdere perspectieven. Ten eerste is de on-derlinge samenwerking tussen de zorginstellingen verbeterd en ten tweede wordt de doelgroep beter herkend en gemonitord.
Meer soepele toegangseisen bij gebruikers-ruimte De Stek	+/-	In potentie zijn de meeste geïnterviewden overtuigd van deze maatregel, ware het niet dat er onder veel respondenten met ver-schillende achtergronden twijfel bestaat of de toegang laagdrem-pelig genoeg is.
Aanbieden acti-viteiten bij ge-bruikersruimte De Stek	-	Veel respondenten weten niet precies wat hieronder verstaan wordt. Daarnaast twijfelen enkele respondenten of de activiteiten niet beter door een (nog) meer specialistische instellingen geor-ganiseerd kunnen worden.
Afspraak met hos-tels over gebruik drugs met meer-dere personen op één kamer	-	Volgens respondenten wordt hier te weinig gebruik van gemaakt door de doelgroep. Daarnaast vraagt een aantal respondenten zich af of de veiligheid van de medewerkers van ieder hostel vol-doende gegarandeerd is.

++ de mening van de respondenten komt sterk overeen: zeer veel effect

+ de mening van de respondenten komt overeen: (enigszins) effect

+/- de mening van de respondenten verschilt: wel/geen effect

- de mening van de respondenten komt overeen: weinig effect

-- de mening van de respondenten komt overeen: zeer weinig effect

Een aantal opmerkingen van respondenten is in het licht van de effectiviteit van de maat-regelen nog noemenswaardig. Dit zijn opmerkingen die betrekking hebben op de rand-voorwaardelijke sfeer. Zo wordt vanuit handhavende respondenten het belang van blijven melden door omwonenden genoemd. Tegelijkertijd is dit een aandachtspunt, omdat van-uit omwonenden niet altijd of niet direct inzichtelijk is wat er met een melding gebeurt. Teleurstelling ligt dan op de loer. Wel geven handhavende partijen aan dat er sprake lijkt van een grens die bereikt is in wat er aan sanctionering kan plaatsvinden. Opmerkingen als '*De bon die je uitschrijft moet ergens toe bijdragen bij deze doelroep*' en '*Let wel: doel-groep, dat zijn ook mensen, het is belangrijk om als handhaver ook met hen een relatie op*

te bouwen, omdat handhaving er is voor 'eenieder die in Utrecht aanwezig is'. Bovendien: als je verharding van de doelgroep wilt, moet je juist meer gaan beboeten'.

We sluiten niet uit dat er een verschil in visie tussen omwonenden en handhavende partijen zal blijven bestaat wat betreft de aanpak van de overlast in het onderzoeksgebied. Deels heeft dit ook met subjectieve veiligheidsbeleving versus daadwerkelijke overlast te maken. Een respondent verwoordt het al volgt: '*Omwonenden vinden dat de politie de doelgroep meer moet controleren op drugsbezit, maar als je als persoon gewoon ergens staat, dan is er voor de politie gewoon geen aanleiding om op drugs te controleren. Voor omwonenden is dat lastig om te begrijpen. De politie geeft momenteel wel richting doelgroep de mededeling: ga niet met meer dan vier mensen bij elkaar staan, daardoor neemt het overlastgevoel van omwonenden toe'*.

Mening van de doelgroep zelf

Het bleek niet heel gemakkelijk om de elf respondenten op alle ingezette maatregelen te laten reflecteren over de effectiviteit. Daarom is aan hen vooral in algemene zin gevraagd wat ze van de maatregelen vonden. Ook is een aantal mensen aangesproken waarvan we dachten dat ze tot de doelgroep behoorden, maar deze bleken alleen een Oost-Europese taal machtig.

Wat betreft De Stek wordt door zeven mensen aangegeven dat ze dat geen/niet altijd een prettige plek vinden, omdat ze daar te weinig anoniem kunnen gebruiken. Dat geldt vooral voor de buitengebruikersruimte, omdat bijvoorbeeld de bewaking direct zicht op hen heeft. De binnengebruikersruimtes bij De Stek worden wel aardig gevonden, maar dan moeten ze eerst weer aanbellen en zich aanmelden.

Wat betreft de handhaving zijn ze van mening dat de politie 'er bovenop zat', maar nu vinden ze de politie wat milder. Van de boa's ervaart de doelgroep minder druk. In het algemeen voelen de meesten zich al jaren 'opgejaagd'.

Wat betreft andere maatregelen: vooral de gebiedsontzegging vinden ze niet prettig; ze moeten dan meer moeite doen om aan hun dagelijkse dope te komen. Van de boetes hebben ze minder last, ook omdat ze die toch niet kunnen betalen en er dan een regeling komt.

5.4 Een samenvattende blik op de bevindingen

Vanuit zowel de aangeleverde data, de onder omwonenden en ondernemers uitgezette vragenlijst en de interviews zijn enkele bevindingen rondom effecten op te tekenen die te koppelen zijn aan het pakket aan maatregelen. Het gaat dan om de volgende bevindingen:

- Als puur gekeken wordt naar de aantallen geregistreerde overlastgevers in omgeving Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg in PGAx dan is er sprake van een effect. De aantallen zijn van maximaal 120 personen in een maand gereduceerd tot 54 personen. Uit deze data is niet te herleiden in hoeverre overlastgevers daadwerkelijk zijn doorgestroomd naar de zorginstellingen.

- Een meerderheid van de omwonenden en ondernemers benadrukken in de vragenlijst vooral het effect van toezicht door politie, boa's en camera's als het gaat om het bestrijden van overlast en criminaliteit. Ongeveer de helft van de respondenten vindt de verblijfsontzegging en het Eropaf-team een effectieve maatregel. Minder dan de helft van de omwonenden/ondernemers vinden de activiteiten rondom De Stek en de hostels effectief. Ruim driekwart vindt de boetes vanwege drugsgebruik en andere overlast niet effectief.
- Bijna de helft van de omwonenden en ondernemers is van mening dat de maatregelen niet hebben geleid tot een verbetering van de woonbuurtsituatie, een kwart is van mening dat het slechter is geworden en een kwart juist beter. Voor hen zal het veiligheidsgevoel toenemen als er vooral meer toezicht door politie en boa's uitgevoerd wordt. Maar als ingezoomd wordt op de twee deelgebieden (Lucasbolwerk enerzijds en Hieronymusplantsoen/Lepelenburg anderzijds) dan blijkt in Lucasbolwerk ruim de helft (52 procent) van de respondenten aangeeft dat de situatie verbeterd is, tegenover nog geen eenvijfde in Hieronymusplantsoen/ Lepelenburg (19 procent).
- De geïnterviewden (omwonenden, ondernemers en professionals) zijn wat de effecten van de individuele maatregelen betreft vooral eensluidend positief over het toezicht door de politie, het opleggen van een verblijfsontzegging (vooral in combinatie met de APV harddrugsverbod) en de inzet van het Eropaf-team. De meningen over de effecten verschillen wat betreft het toezicht door boa's, het uitschrijven van een boete na harddrugsgebruik, cameratoezicht en de soepelere toegangseisen bij De Stek. Het aanbieden van activiteiten bij De Stek en het met meerdere mensen op een hostelkamer drugs gebruiken wordt als weinig effectief voor de aanpak van de overlastgevers in omgeving Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg gezien.
- De doelgroep belicht de maatregelen vanuit de mate dat ze er last van hebben. Het extra toezicht vonden ze aanvankelijk te streng, maar dit lijkt volgens hen beter te worden. De gebiedsontzegging wordt als (zeer) onprettig ervaren en de boetes lijken minder impact te hebben. De gebruikersruimte bij De Stek wordt vanwege te veel toezicht niet met veel enthousiasme beschouwd.

Bijlage 1: Vragenlijst omwonenden

Hartelijk dank dat u de vragenlijst wilt invullen!

Toelichting en invulinstructie

In de vragenlijst wordt een paar keer gesproken over 'de doelgroep'. Hiermee bedoelen we de harddrugsgebruikers. Zowel u als uw gezinsleden/collega's van 15 jaar of ouder kunnen de vragenlijst invullen. Tijdens het beantwoorden van de vragen is het belangrijk dat u terugkijkt op het afgelopen jaar: vanaf mei 2023 (het moment dat verschillende maatregelen tegen de overlast/criminaliteit van de doelgroep ingezet werden) tot en met nu. De antwoordmogelijkheden verschillen. Bij veel vragen volstaat het aanklikken van één antwoord en bij andere vragen bestaat de mogelijkheid om meerdere antwoorden aan te klikken. Soms vragen we naar uw mening.

Let op: het is essentieel dat u de vragenlijst helemaal invult.

Algemene vragen
O Wat is uw geslacht?
O Vrouw
O Man
O Dat wil ik niet zeggen
O Anders, namelijk: _____

Wat is uw leeftijd?
O 15 - 25
O 26 - 35
O 36 - 45
O 46 - 55
O 56 - 65
O 66 - 75
O 76 - 85
O 86 - 95
O 96 of ouder

U bent?
Meerdere antwoorden mogelijk
O Ondernemer
O Omwonende
O Anders, namelijk: _____

In welke straat woont/onderneemt u?
Uw antwoord wordt alleen gebruikt om te bepalen in welke buurt uw huis/onderneming zich bevindt.

O Achterom	O Kromme Nieuwegracht	O Oudekamp
O Biltstraat	O Kruisstraat	O Parkstraat
O Brigittenstraat	O Lange Jufferstraat	O Pieterskerkhof
O Bruntenhof	O Lepelenburg	O Pieterstraat
O Bruntensteeg	O Lucasbolwerk	O Ridderhofstad
O Gasthuisstraat	O Lucasbolwerk	O Schalkwijkstraat
O Herenstraat	O Maliebaan	O Servaasbolwerk
O Hieronymusplantsoen	O Maliesingel	O Steven Butendiekplateau
O Jeruzalemstraat	O Muntstraat	O Van Lidth de Jeudestraat
O Joke Smitplein	O Nachtegaalstraat	O Wittevrouwenkade
O Keizerstraat	O Nieuwekamp	O Wittevrouwensingel
O Kloksteeg	O Nobeldwarsstraat	O Wittevrouwenstraat
O Korte Jufferstraat	O Nobelstraat	

Overlast

Hieronder staan vormen van overlast, mogelijk veroorzaakt door de harddrugsgebruikers.
Wilt u per vorm aangeven of u in het afgelopen jaar in uw buurt geen, matige of veel van deze overlast heeft ervaren van deze doelgroep?

	Geen overlast	Matige overlast	Veel overlast
Overlast in verband met alcohol	❑	❑	❑
Overlast in verband met drugs	❑	❑	❑
Geluidsoverlast op straat	❑	❑	❑
Rommel op straat/zwerfafval	❑	❑	❑
Overlast door prostitutie	❑	❑	❑

Overlast door bedelen	❑	❑	❑
Overlast door wildplassen/-poepen	❑	❑	❑
Slapen/hangen in portieken door de doelgroep	❑	❑	❑
Andere vorm van overlast	❑	❑	❑

Welke andere vorm van overlast bedoelde u bij de vorige vraag?

_____

Effecten van de ingezette maatregelen tegen de overlast van de doelgroep

Hieronder staat een lijst met maatregelen die ingezet zijn tegen de overlast van de doelgroep in uw omgeving.
Als u deze maatregelen kent, wilt u aangeven of ze effect hadden op het bestrijden van de overlast van de doelgroep in uw omgeving?

	Niet bekend met de maatregel	Maatregel bekend, geen effect	Maatregel bekend, een beetje effect	Maatregel bekend, veel effect
Extra toezicht door politie in de omgeving	❑	❑	❑	❑
Extra toezicht door boa's in de omgeving	❑	❑	❑	❑
Cameratoezicht	❑	❑	❑	❑
Het opleggen van een verblijfsontzegging (binnen een verblijfsontzeggingsgebied kunnen politie en handhaving personen die de openbare orde verstoren direct een verblijfsontzegging opleggen.	❑	❑	❑	❑
Het uitschrijven van een boete na drugsgebruik	❑	❑	❑	❑
Het uitschrijven van een boete na andere overlast (hangen/wildplassen/alcoholgebruik)	❑	❑	❑	❑
Inzet van hulpverleners vanuit de zorg (via het 'Eropaf-team')	❑	❑	❑	❑

Meer soepele toegangseisen bij gebruikersruimte De Stek	❑	❑	❑	❑
Aanbieden activiteiten bij gebruikersruimte De Stek	❑	❑	❑	❑
Afspraken met hostels(met meerdere personen op één kamer drugs mogen gebruiken)	❑	❑	❑	❑

Criminaliteit

In onderstaande lijst staan vormen van criminaliteit, mogelijk veroorzaakt door de doelgroep.

Wilt u aanvinken of u in uw buurt door het toedoen van harddrugsgebruikers hiervan slachtoffer bent geworden of getuige bent geweest in het afgelopen jaar?

	Slachtoffer van geworden	Getuige van geweest	Geen slachtoffer/getuige geweest
Mishandeling/geweld/vechtpartij	❑	❑	❑
Steekpartij	❑	❑	❑
Ruzie	❑	❑	❑
Bedreiging/intimidatie	❑	❑	❑
Straatroof	❑	❑	❑
Drugsgebruik	❑	❑	❑
Drugshandel	❑	❑	❑
Vernieling in de omgeving	❑	❑	❑
Vernieling van uw eigen woning	❑	❑	❑
Inbraak (in woning, auto, bedrijfspand et cetera)	❑	❑	❑
Zakkenrollerij/Tassenrollerij	❑	❑	❑
(Winkel)diefstal	❑	❑	❑

(Brom)fietsdiefstal	❑	❑	❑
Graffiti in de omgeving	❑	❑	❑
Graffiti op uw eigen woning	❑	❑	❑
Rijden onder invloed	❑	❑	❑
Openbare dronkenschap	❑	❑	❑
Zedendelict (seksuele intimidatie, aanranding, verkrachting)	❑	❑	❑
Anders	❑	❑	❑

Welke andere vorm van criminaliteit bedoelde u bij de vorige vraag?

_____

Effecten van de ingezette maatregelen tegen de criminaliteit van de doelgroep

Hieronder staat dezelfde lijst met maatregelen die ingezet zijn tegen de criminaliteit van de doelgroep in uw omgeving.
Als u deze maatregelen kent, wilt u aangeven of ze effect hadden op het bestrijden van de criminaliteit van de doelgroep in uw omgeving?

	Niet bekend met de maatregel	Maatregel bekend, geen effect	Maatregel bekend, een beetje effect	Maatregel bekend, veel effect
Extra toezicht door politie in de omgeving	❑	❑	❑	❑
Extra toezicht door boa's in de omgeving	❑	❑	❑	❑
Cameratoezicht	❑	❑	❑	❑
Het opleggen van een verblijfsontzegging	❑	❑	❑	❑
Het uitschrijven van een boete na drugsgebruik	❑	❑	❑	❑
Het uitschrijven van een boete na andere overlast (hangen/wildplassen/alcoholgebruik)	❑	❑	❑	❑
Inzet van hulpverleners vanuit de zorg (via het 'Eropaf-team')	❑	❑	❑	❑

Meer soepele toegangseisen bij gebruikers-ruimte De Stek	❑	❑	❑	❑
Aanbieden activiteiten bij gebruikersruimte De Stek	❑	❑	❑	❑
Afspraken met hostels(met meerdere perso-nen op één kamer drugs mogen gebruiken)	❑	❑	❑	❑

Algemene mening over de ingezette maatregelen in relatie tot de overlast en criminaliteit

Is de situatie in uw buurt door de inzet van alle maatregelen volgens u verbeterd, gelijk gebleven of verslechterd?

O Verbeterd
O Gelijk gebleven
O Verslechterd

Effcten van de ingezette maatregelen op uw veiligheidsgevoel

Hieronder staat weer dezelfde lijst met maatregelen die ingezet zijn tegen de overlast en criminaliteit van de doelgroep in uw omgeving.
Wilt u aangeven welk effect deze maatregelen op een veiliger gevoel hebben?

	Maatregel niet bekend	Ik voel me door deze maatregel juist (veel) onveiliger	Mijn vei-ligheids-gevoel blijft door deze maatregel gelijk	Ik voel me door deze maatregel (veel) veiliger
Extra toezicht door politie in de omgeving	❑	❑	❑	❑
Extra toezicht door boa's in de omgeving	❑	❑	❑	❑
Cameratoezicht	❑	❑	❑	❑
Het opleggen van een verblijfsontzegging	❑	❑	❑	❑
Het uitschrijven van een boete na drugsge-bruik	❑	❑	❑	❑
Het uitschrijven van een boete na andere overlast (hangen/wildplassen/alcoholgebruik)	❑	❑	❑	❑
Inzet van hulpverleners vanuit de zorg (via het 'Eropaf-team')	❑	❑	❑	❑
Meer soepele toegangseisen bij gebruikers-ruimte De Stek	❑	❑	❑	❑

Aanbieden activiteiten bij gebruikersruimte De Stek	❑	❑	❑	❑
Afspraken met hostels(met meerdere personen op één kamer drugs mogen gebruiken)	❑	❑	❑	❑

Kunt met een cijfer tussen 1 en 10 aangeven wat uw veiligheidsgevoel op dit moment in uw eigen buurt is? Hierbij is 1 een zeer onveilig gevoel en 10 een zeer veilig gevoel.
Cijfer: _____

Heeft u nog suggesties voor maatregelen die de overlast en criminaliteit van de doelgroep in uw omgeving kunnen tegen gaan?
O Nee
O Ja

Wilt u op de hoogte gehouden worden van de onderzoeksresultaten? Wanneer u op de hoogte gehouden wil worden van de onderzoeksresultaten, kunt u hieronder uw mailadres invullen. Uw e-mailadres wordt vertrouwelijk verwerkt en uitsluitend gebruikt voor het delen van de onderzoeksresultaten. U kunt uw toestemming op elk moment weer intrekken. Dit kunt u doen door een mail te sturen aan *j.kuppens@beke.nl*.

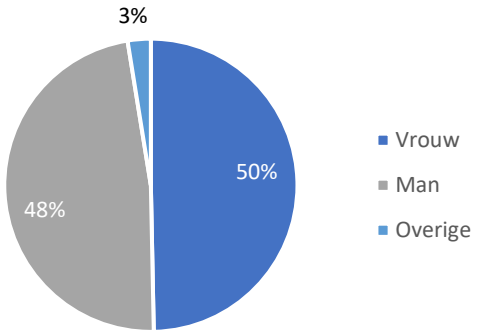
Ja, ik wil op de hoogte worden gehouden van de onderzoeksresultaten via dit emailadres:
_____

Bijlage 2: Achtergrondkenmerken respondenten vragenlijst

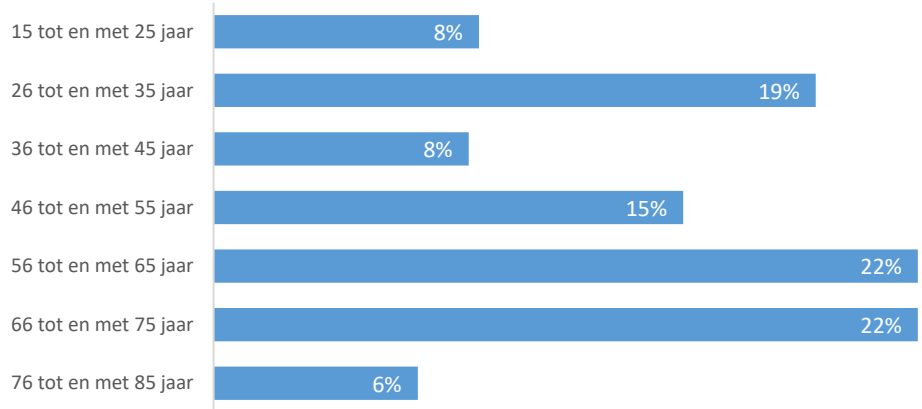
In juni 2024 zijn de omwonenden en ondernemers van het onderzoeksgebied benaderd om deel te neem aan een vragenlijst met betrekking tot door harddrugsgebruikers gepleegde de overlast en criminaliteit in omgeving Lucasbolwerk, Hieronymusplantsoen en Lepelenburg. Tussen 13 juni 2024 en 1 augustus 2024 werd de vragenlijst 516 keer geopend. Het aantal respondenten dat startte met de vragenlijst – en daadwerkelijk bruikbaar is voor het onderzoek – is 314.[20]

Achtergrond respondenten

Het aandeel mannelijke en vrouwelijke respondenten is ongeveer gelijk.

De helft van de respondenten is ouder dan 55 jaar. Nog geen tiende van de respondenten is 25 jaar of jonger.

20. Uit de data blijkt dat als een respondent de eerste vraag niet invulde, hij of zij de rest van de vragenlijst ook niet invulde. De respondenten die geen antwoord gaven op de eerste vraag werden om die reden uit de data verwijderd. Daarnaast is er gekeken naar vragen m.b.t. ervaren overlast. Als geen enkele vraag m.b.t. ervaren overlast is ingevuld zijn de respondenten ook uit de data verwijderd.

Het gros van de respondenten is omwonende, ongeveer een achtste is ondernemer.[21]

De meest genoemde woonstraten van de respondenten betreffen de Kromme Nieuwegracht, Maliesingel, Jeruzalemstraat, Herenstraat en Wittevrouwensingel.

Straat	*n*	*%*
Kromme Nieuwegracht	36	11%
Maliesingel	31	10%
Jeruzalemstraat	26	8%
Herenstraat	23	7%
Wittevrouwensingel	23	7%
Lepelenburg	17	5%
Nieuwekamp	16	5%
Brigittenstraat	15	5%
Nobeldwarsstraat	15	5%
Hieronymusplantsoen	12	4%
Steven Butendiekplateau	11	4%
Maliebaan	10	3%
Oudekamp	10	3%
Kloksteeg	9	3%
Lange Jufferstraat	8	3%
Lucasbolwerk	8	3%
Wittevrouwenstraat	6	2%
Bruntenhof	5	2%
Ridderhofstad	5	2%
Bruntensteeg	4	1%
Nachtegaalstraat	4	1%
Nobelstraat	4	1%

21. Het percentage telt niet op tot 100 procent omdat een respondent ook omwonende én ondernemer kan zijn binnen het onderzoeksgebied.

Straat	*n*	*%*
Schalkwijkstraat	4	1%
Joke Smitplein	3	1%
Achterom	2	1%
Gasthuisstraat	2	1%
Korte Jufferstraat	2	1%
Kruisstraat	2	1%
Wittevrouwenkade	1	0%

De woonstraat van de respondenten is voor verdiepende analyses ook opgesplitst in 'deelgebied Lucasbolwerk' (26 procent van de respondenten) en 'deelgebied Hieronymusplantsoen/Lepelenburg' (74 procent van de respondenten. De straatindeling over deze twee deelgebieden is als volgt:

Deelgebied		
Lucasbolwerk	*Hieronymusplantsoen/Lepelenburg*	
Biltstraat	Bruntenhof	Kromme Nieuwegracht
Gasthuisstraat	Hieronymusplantsoen	Lepelenburg
Keizerstraat	Lepelenburg	Maliebaan
Kloksteeg	Maliebaan	Maliesingel
Korte Jufferstraat	Maliesingel	Muntstraat
Kruisstraat	Nobeldwarsstraat	Nieuwekamp
Lange Jufferstraat	Achterom	Nobeldwarsstraat
Lucasbolwerk	Brigittenstraat	Oudekamp
Nachtegaalstraat	Bruntenhof	Parkstraat
Nobelstraat	Bruntensteeg	Pieterskerkhof
Steven Butendiekplateau	Herenstraat	Pieterstraat
Van Lidth de Jeudestraat	Hieronymusplantsoen	Ridderhofstad
Wittevrouwenkade	Jeruzalemstraat	Schalkwijkstraat
Wittevrouwensingel	Joke Smitplein	Servaasbolwerk
Wittevrouwenstraat		

Bijlage 3: Resultaten verdiepende analyses op deelgebiedniveau

Tabel 1: significante verschillen op verschillende criminaliteitsvormen tussen deelgebieden op grond van percentages 'slachtoffer/getuige van geweest' (p < .05)

	Deelgebied Lucasbolwerk		Deelgebied Hieronymusplantsoen /Lepelenburg	
	n	*%*	*n*	*%*
Bedreiging/intimidatie	38	51%	153	70%
Straatroof	4	5%	34	16%
Drugsgebruik	60	81%	197	90%
Drugshandel	57	77%	190	87%
Inbraak (woning, auto, bedrijfspand etc.)	7	10%	44	20%
(Brom)fietsdiefstal	25	34%	112	51%

Tabel 2: verandering situatie naar deelgebied

	Deelgebied Lucasbolwerk		Deelgebied Hieronymusplantsoen /Lepelenburg	
	n	*%*	*n*	*%*
Verbeterd*	38	52%	40	19%
Gelijk gebleven	30	41%	104	49%
Verslechterd*	5	7%	67	32%
Totaal	73	100%	211	100%

** significant verschil op niveau (p < .05)*

Bureau Beke
Turfstraat 1
6811 HL Arnhem
T 026 443 86 19
info@beke.nl

bureaubeke.nl

Foto voorzijde: Yannic Laderach via Unsplash. De afgebeelde persoon heeft geen betrokkenheid bij het onderwerp van dit voorstel